LEV TOLSTOY

POLİKUŞKA

TARAMA
(mursa)

Çeviri: MEHMET ÖZGÜL

LEV TOLSTOY

POLİKUŞKA

Tarama: Mursa
Epub: balci60

KLASİKLER 43

Can Yayınları 1502

Polikuşka, Lev Tolstoy

1. basım: 2005
2. basım: Ocak 2012
Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası
İç baskı ve cilt: Özal Matbaası

ISBN 978-975-07-0501-4

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM. TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 5 6 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com

LEV TOLSTOY

POLİKUŞKA

ÖYKÜ

Rusça aslından çeviren
Mehmet Özgül

Lev Tolstoy'un Can Yayınlarındaki diğer kitapları

Diriliş, 2003
İvan İlyiç'in Ölümü, 2003
Hacı Murat, 2003
Kroyçer Sonat, 2003
Savaş ve Barış, 2010

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY, 1828 yılında Rusya'da, Yasnaya Polyana'da doğdu. Toprak sahibi soylu bir ailenin oğluydu. Özel öğretmenlerden ders aldıktan sonra Kazan Üniversitesi'ne girdiyse de, resmî eğitime duyduğu tepki nedeniyle 1847'de evine dönerek topraklarını yönetmeye ve kendi kendini eğitmeye karar verdi. 1855-63 yılları arasında yazdığı *Polikuşka* gibi öykülerinde, daha çok ahlaki sorunlara ağırlık verdi. Başyapıtları olan *Savaş ve Barış* ile *Anna Karenina* adlı romanlarının yayımlanmasından sonra yaşadığı bunalımın etkisiyle yaşamın anlamına ilişkin soruların yanıtını Yeni Ahit'te aradı. Ailesinin rahat yaşamıyla inancının gerektirdiği basit yaşam arasındaki çelişkiye katlanamayan Tolstoy, 1910 yılında doktoru ve küçük kızı Aleksandra'yla birlikte bir gece evini terk etti; birkaç gün sonra da ıssız bir tren istasyonunda zatürreeden öldü.

MEHMET ÖZGÜL, 1936 yılında Nevşehir'de doğdu. İlk ve ortaokulu Avanos'ta, liseyi Kuleli Askerî Lisesi'nde bitirdi. Rusça öğrenimine lisede başladı. 1959'da, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. 1979 yılına kadar, çeşitli askerî okullarda Rusça öğretmenliği yaptı ve yaz aylarında Rus yazarlardan çeviriler yaptı. Emekli olduktan sonra bütünüyle yazınsal çeviriye yöneldi. Tolstoy, Gorki, Gogol, Dostoyevski, Çehov, Ehrenburg, Aytmatov, Simonov, Yevtuşenko gibi, Rus edebiyatının önde gelen yazarlarının yapıtlarını dilimize kazandırdı. İstanbul'da yaşıyor.

1

Kâhya, "Nasıl emir buyurursanız, efendim," dedi. "Ama Dutlovlara yazık olacak. Delikanlıların hepsi de birbirinden üstün, iyi çocuklar; eğer askere kölelerinizden bir başkasını göndermezsek bu aileyi güç duruma sokarız. Herkesin gözü onların üstünde, gene de siz bilirsiniz..."

Göbeğinin üstünde sağ elini sol elinin üzerine koydu, başını öbür yana çevirdi, ince dudaklarını şapırdatacakmış gibi içine çekti, gözlerini kaydırdı, hanımefendisinin kendisine söylemesini beklediği saçmalıkları, ağzını açmadan, itirazsız dinlemeye hazır olduğunu gösteren saygılı bir tavırla sustu.

Kölelikten[1] yetişme, (özellikle kâhya biçimi) bir pardösü giymiş, sinekkaydı tıraşlı çiftlik kâhyası, bir sonbahar akşamı hanımefendisine rapor vermekteydi. Hanımefendi'ye göre rapor, geçmiş çiftlik işleriyle ilgili hesapları dinlemek, gelecek işler için de emir vermek demekti. Kâhya Yegor Mihayloviç'e göreyse, hanımefendinin oturduğu koltuğun önünde kıpırdamadan dikilmek, işe yaramayan gevezelikler dinlemek, kendisinin ileri sürdüğü önerileri karşısındakinin, "Olur, peki, peki," sözleriyle onaylaması için türlü çarelerle kadını dize getirmekten başka bir şey değildi.

O andaki raporun konusu, asker toplamayla[2] ilgiliydi. Pokrovsk köyünden üç kişi göndereceklerdi askere. Aile durumu, gönderileceklerin köy içindeki davranışları göz önüne alındığında, bunlardan ikisi kendiliklerinden belirlenmiş gibi kolayca seçildiler. Çiftçiler Birliği Mahkemesi, hanımefendi ya da bir başkası bu seçime itiraz edemez; değil itiraz etmek, doğruluğuna toz konduramazdı. Üçüncü kişinin durumu ise tartışmalıydı. Kâhya, üç delikanlı yetiştiren Dutlovları kayırmak; çuval, dizgin ve kuru ot hırsızlığından birçok kez yakayı ele vererek oldukça kötü bir ün kazanan konak uşağı[3] Polikuşka'yı seçtirmek istiyordu. Polikuşka'nın paçavralar içindeki çocuklarını sevip okşayan, uşağının ahlakını İncil'in telkinleri aracılığıyla düzelttiğine inanan hanımefendiyse, adamını vermeye kesinlikle karşıydı. Bununla birlikte tanımadığı, yüzlerini bile görmediği Dutlovlara da kötülük yapmak niyetinde değildi.

Polikuşka gitmezse, Dutlovlardan birinin gideceği nedense bir türlü aklına gelmiyor, Kâhya ise bunu açık açık söylemiyordu. Hanımefendi heyecanla, "Dutlovların kötülüğünü istemiyorum," dedi. Ona verilecek yanıt, "İstemiyorsanız, ödeyin üç yüz ruble!"[4] olmalıydı. Ama güttüğü ince siyaset böyle bir sözü dedirtmezdi Kâhya'ya.

Yegor Mihayloviç rahatça durdu, hatta efendisi farkına varmadan pencerenin pervazına yaslandı. Öte yandan dalkavukluğunu belli eden bir yüz anlatımıyla kadının dudaklarının kıpırdamasına baktı, beresindeki tüle ve bundan duvardaki küçük tablonun altına düşen gölgenin titremesine gözlerini dikti. Efendisinin söylediklerini anlamayı hiç de gerekli bulmuyordu. Kadın uzun bir süre konuştukça konuştu. Kâhya'nın kulaklarının arkasında bir esneme seğirmesi belirdi, ama elini yüzüne kapayıp mahsustan boğazını temizleyerek bu seğirmeyi, ustalıkla öksürüğe çevirdi. Oturduğu bakanlığa bir muhalefet parti üyesi atıp tutarken, Lord Palmerson'un Lordlar Kamarası'nda şapkasını yüzüne örterek uyukladığını, ama birden kalkıp üç saatlik söyleviyle rakibinin bütün sorularını tek tek yanıtladığını okumuştum. Bunu okuyunca hiç şaşırmadım, çünkü Yegor Mihayloviç ile efendisi arasında buna benzer olaylara bin kez tanık olmuşumdur. Bu kez de ayakta uyumaktan mı korktu, yoksa hanımının konuşmasında derin konulara daldığını mı düşündü bilmem, Kâhya gövdesinin ağırlığını sol bacağından sağına aktardı, her zamanki gibi gizemli bir girişle konuşmaya başladı:

"Siz bilirsiniz efendim, yalnız ... yalnız kurul[5] şimdi yazıhanenin önünde toplandı. Bir son vermeli bu işe. Emre göre, Pokrov Yortusu'na kadar acemi erler kente götürülecek. Köylüler, Dutlovlardan biri gitsin diyorlar da başka bir şey söylemiyorlar. Mahkeme sizin ilgilendiğiniz şeyi umursamaz bile. Dutlov ailesini dağıtmışız, dağıtmamışız, onlara göre hepsi bir. Zavallıların nasıl çalışıp didindiklerini ben bilirim. Çiftliğinizi yönetmeye başladığım günden beri hep yokluk içinde yaşıyorlar. Şurada ihtiyarcığın küçük yeğeni büyüyecek oldu, biz hemen tepesine çullanıyoruz. Şunu bilin ki, malımdan çok titrerim sizin malınız mülkünüz üstüne. Sizin bileceğiniz iş, efendim, ama zavallılara yazık olacak. Eşim değiller, dostum değiller, bir şeylerini de almadım."

Hanımefendi, adamın sözünü kesti:

"Böyle bir şeyi düşünmedim bile." Ama birdenbire Dutlovların Kâhya'ya rüşvet vermiş olabilecekleri geldi aklına.

"Ne var ki, bütün Pokrovsk'ta en iyi aile Dutlovlardır. Dindar, işlerine düşkün köylüler tümü de. İhtiyar Dutlov, otuz yıldır kilise büyükleri başkanıdır; içki içmez, ağzına kötü söz almaz, kiliseye gider. (Kâhya, hanımının aklını nasıl çeleceğini biliyordu.) Sonra, efendime söyleyeyim, asıl sorun şu ki, iki oğlu vardır kendisinin, öbürü yeğenidir. Mahkeme başka türlü gösteriyorsa da, gerçekte onların iki kişilik kuralılar arasına girmeleri gerek. Birçok aile geçimsizlikleri yüzünden oğullarını evden kaçırıp yükümlülükten kurtuldular, bunlarsa doğrulukları nedeniyle haksızlığa uğrayacaklar."

Kadın, Kâhya'nın açıklamasından fazla bir şey anlayamıyordu. "İki kişilik kura", "doğruluk" sözlerinin ne anlama geldiğini kavrayamamıştı. Adamın ağzından çıkan birtakım sesler "dan dan dan" diye kafasına iniyor, giydiği pardösünün bez düğmelerine bakıyordu: Üst düğme sıkı durduğuna göre, seyrek düğmeleniyor olmalıydı; ortadakiyse iyice gevşemiş, sarkıyordu; pekiştirme zamanı gelmişti çoktan. Bilirsiniz ya, bir konuşma, hele iş üzerinde konuşma sırasında size söylenenleri anlamak hiç de gerekli değildir; yalnız ne söyleyeceğinizi aklınızda tutun, yeter. Hanımefendi de öyle yapıyordu.

"Yegor Mihayloviç, nedense beni anlamak istemiyorsun. Dutlovlardan birinin askere gitmesini ben de istemiyorum. Sanırım, beni iyi tanıdın; köylülerime yardım etmek için elimden geleni yapacağımı, onların kötülüklerini istemeyeceğimi bilirsin. Bu can sıkıcı yükümlülükten kurtulmak, Dutlov'u da Horyuşkin'i de teslim etmemek için neleri vermeye hazır olduğumu bilirsin. (Can sıkıcı yükümlülükten kurtulmak için 'nelerin' değil, yalnızca üç yüz rublenin yeteceği Kâhya'nın hatırına geldi mi, bilmem. Aslında bu düşünce kafasında kolayca doğabilirdi.) Yalnız bir şeyi açıkça söyleyeyim: Polikey'i[6] asla vermem. Şu saat çalma olayından sonra kendisi gelip itiraf etti, düzeleceğine ant içti. Onunla uzun uzun konuştum, çok üzüldüğünü, pişmanlık duyduğunu anladım. (Yegor Mihayloviç, "Zırvaladı yine," diye düşündü, hanımefendinin su dolu bardağının dibindeki reçele bakmaya başladı. Portakal reçeli miydi, yoksa limon reçeli mi? "Heyecanlandı yine," diye düşündü.) Bak, yedi aydır bir gün olsun ağzına içki koymadı, hali, gidişi düzeldi. Karısı onun tümüyle değiştiğini söylüyor. Adamcağızı tam düzeldiği zamanda cezalandırmamı

mı istiyorsun? Beş çocuğu olan, evin tek erkeğini askere yollamak insanlığa sığar mı? Hayır, Yegor, onun adını bir daha ağzına alma!"

Hanımefendi böyle diyerek bardağındaki reçelli sudan içmeye başladı.

Yegor Mihayloviç suyun kadının boğazından geçişini izledi. Sonra soğuk bir sesle, kısaca, "Bu duruma göre Dutlovlardan birini göndermemizi mi buyuruyorsunuz," diye sordu.

Kadın ellerini salladı.

"Neden beni anlamıyorsun, bilmem ki! Dutlovların kötülüğünü mü istiyorum? Onlara düşmanlığım mı var benim? Böyle hamarat köylüler için neler yapabileceğime Tanrı tanığım olsun. (Köşedeki tabloya baktı, ama bunun Tanrı[7] olmadığını anımsadı. 'Aman canım, ne olacakmış, hepsi bir!' diye düşündü. Üç yüz ruble konusunun gene hatırına gelmeyişi çok tuhaftı.) Şimdi ben nasıl davranayım? Açıkçası ne yapacağımı kestiremiyorum. Allım ermez böyle şeylere. Sana güveniyorum işte, ne istediğimi biliyorsun. Yasaya göre ve herkesi memnun edecek biçimde yaptır seçimi. Başka ne diyeyim? Yalnız Dutlovların değil, herkesin durumu sıkışık. Ama bak, Polikey'i vermek yok ha! Onu göndermenin benim için ne korkunç bir şey olacağını unutma!"

Kadıncağız coşmuş, konuştukça konuşuyordu; o sırada hizmetçi kız içeriye girdi birden.

"Dunyaşa, ne var kızım?"

Hizmetçi kız, Yegor Mihayloviç'i öfkeyle süzdükten sonra, "Bir köylü geldi, Yegor Mihayloviç'ten 'Kurul beklesin mi?' diye soruyor," dedi.

"Ne biçim kâhya bu böyle! Hanımefendinin sinirlerini bozdu, saat ikiye kadar uyumaz gayrı," diye düşünüyordu hizmetçi kız.

Hanımefendi, Kâhya'ya, "Hadi git artık Yegor, iyi düşün, öyle yap," dedi.

"Başüstüne! (Dutlovlarla ilgili tek söz söylemedi.) Parayı aldırmak için bahçıvana kimi göndereceksiniz?"

"Petruşa kentten dönmedi mi daha?"

"Hayır efendim."

"Onun yerine Nikolay gidemez mi?"

Dunyaşa, "Babam bel ağrısından yatıyor," dedi.

Kâhya, "Benim yarın gitmemi emir buyurursanız eğer..." diye söze başladı.

"Hayır Yegor, senin burada işlerin var. (Kısa bir süre düşündü.) Para ne kadardı bakayım?"

"Bin beş yüz ruble, efendim."

Hanımefendi, Yegor'un yüzüne kararlı gözlerle baktı.

"Polikey'i gönderelim."

Yegor Mihayloviç gülümsüyormuş gibi dişlerini aralamadan dudaklarını yaydı, yüzü hiç değişmedi.

"Başüstüne, efendim."

"Onu hemen bana gönder."

"Peki, efendim."

Böyle dedikten sonra Yegor Mihayloviç yazıhaneye yollandı.

2

Ezik görünüşlü, pasaklı, üstelik başka köyden gelmiş bir adam olan Polikey'i ne kilerci, ne büfeci, ne Kâhya, ne de hizmetçi korurdu. Onun tek arka çıkanı, tek kayıranı yoktu. Karısı ve çocuklarıyla, başını sokacağı berbat mı berbat, bedava verilmiş bir dam altında otururdu. Toprağı bol olası beyefendinin uşaklar için yaptırdığı köşeler (dam altları) şöyleydi: On arşınlık eni boyu olan taş odaların ortasına bir Rus ocağı (fırını) kurulmuştu, bunun çevresinde (konak uşaklarının söyledikleri gibi) bir "koridor" bulunuyordu. Bu koridor boyunca sıralanmış, bir ailenin barınacağı dört ayrı köşenin ne kadar dar bir yer olduğunu varın siz düşünün. Hele giriş kapısının dibinde olan Polikey'in köşesi! Basma kılıflı yastıkları ve yorganı ile ana babanın bölmesi, bebekli bir beşik, üzerinde yemek pişirilen, kap kacak yıkanan, bütün ıvır zıvırın konulduğu at baytarı olan Polikey'in çalıştığı üç ayaklı bir sehpa, tekneler, giyecekler, tavuklar, bir dana ve yedi kişilik bir aile bu daracık köşeyi dolduruyordu.

Ocağın, üzerinde insanların ve eşyaların durabildikleri dörtte bir bölümü olmasaydı, ayrıca merdiven sahanlığına kadar taşmasalardı, kımıldanacak yer kalmazdı. Sahanlığa yayılmak da bir sorun oluyordu hani. Ekim ayında havalar soğudu mu, kışlık giyecek olarak yedi kişi için evde ancak bir hırka vardı. Bununla birlikte çocuklar koşarak, büyükler çalışarak, bir de sıcaklığı kırk dereceye çıkan ocak üstünde sırayla oturarak ısınırlardı. Bu koşullar altında yaşamak son derece zor olmalıydı, ama onlar için zor diye bir şey yoktu; şöyle böyle yaşayabiliyorlardı. Akulina çocuklarını, kocasını yur yıkar, sırtlarına giyecek diker, keten büker, dokur, ağartır, yemeğini ortak ocakta pişirir, kotarır, komşularıyla çekişir, dedikodu yapardı. Aylık ücretleri çocuklara yettiği gibi, bir inek beslemek için yeme de para artıyordu. Öte yandan odun olsun, hayvana taze ot olsun bedavaydı. Arada sırada ahırdan kuru ot düşerdi paylarına, bir evleklik bostanları bile vardı. İnekleri buzağılamıştı, tavukları hiç eksik olmazdı.

Polikey ahırda hizmet ederdi. İki taya bakar, atların sığırların kanını alır, toynaklarını temizler, yaralarına kendi bulduğu merhemleri sürer, tulumbayla su çeker, bütün bunlara karşılık erzak alırdı. Konağın

ahırından yulaf da gelirdi. Orada görevli köylü, düzenli olarak ayda iki ölçek yulafa karşı birkaç funt[8] koyun eti verirdi. Üzüntüleri olmasaydı yaşamalarına bir diyecek yoktu. Ama ailenin derdi büyüktü. Polikey gençlik yıllarında başka köydeki bir tavlada çalışmıştı. Yanına girdiği seyis başı o yörede ün salmış bir hırsızdı, onu orada oturması için sürmüşlerdi. İşte bu seyisin yanında Polikey çıraklık yaptı, genç yaşında eli kötü şeylere alıştı. Sonra bunlardan kurtulmak istediyse de başaramadı. Anasız babasız büyümüştü; ona terbiye verecek yakını bulunmayan, zayıf karakterli bir delikanlıydı. Polikey içki içmeyi sever, bir eşyanın bir yerde işe yaramadan durmasından hiç hoşlanmazdı. Hamut kayışı mı olur, yoksa şöyle para edecek cinsten bir şey mi, hepsi hepsi Polikey İlyiç'in evinde vardı. Bu eşyaları seve seve, parayla ya da şarapla değiş tokuş eden insanlar her yerde bulunuyordu. Tüm köylülerin söylediği gibi, bu en elverişli kazanç yoluydu. Öğrenilmesi, yapılması kolaydı. Hele bir de tadını aldın mı, başka bir iş yapmayı canın istemezdi. Gene de bu tür para kazanma yolunun kötü bir yanı vardı. Her şey ucuza ve güçlük çekmeden mal ediliyordu, yaşamak da hoş oluyordu böylece, ama kötü niyetli insanlar yüzünden mesleğini rahatça yürütemiyordun. Bakmışsın, bir gün bütün yaptıklarının bedelini bir kerede ödemişsin, bütün yaşamın tersine dönmüş, bir güzel sopa yemişsin.

İşte Polikey'in başına da böyle bir şey geldi. Bir sığırtmacın kızı olan karısı, bereket versin, güvenilir, akıllı, hamarat bir kadındı. Polikey'e birbirinden güzel beş çocuk verdi ardı ardına. O kazançlı mesleğini de bırakmıyordu Polikey'in, işleri tıkırında gidiyordu. Ama bir gün nasıl olduysa, ansızın yakayı ele verdi. İşin kötüsü, pisi pisine yakalanmıştı. Köylünün birinin kayıp dizginlerini evinde saklamak yüzünden oldu bu iş. Doğaldır ki, buldular, bir güzel dayak attılar, hanımefendiye götürdüler, sonra da onu her yerde gözetlemeye başladılar. Bir daha, bir daha tongaya düştü. Herkes kötü sözler söylemeye başladı, Kâhya onu askere göndermekle tehdit etti, hanımefendi çıkıştı, karısı ağladı, sızladı, zavallının düzeni allak bullak oldu. Kötü bir adam değildi Polikey, iyi yürekliydi; yalnız iradesi biraz zayıftı, içmeyi severdi. Bir türlü kurtulamadığı böyle pis bir alışkanlık da onu içkiye sürüklüyordu. Öyle günler oluyordu ki, ayyaşlığı yüzünden eve gelince karısı dövüyor, azarlıyor, o da ne yapsın, ağlıyor, "Ben talihsizin biriyim, ne gelir elimden? Gözüm çıksın bir daha yapmayacağım!" diyordu. Ama aradan daha bir ay geçmiyordu ki, gene evden sıvışıp gidiyor, içiyor, iki gün ortalıkta

gözükmüyordu. Köylüler, "Bu adam içki parasını bir yerden buluyor?" diye kuşkulanıyorlardı yeniden.

Son işi yazıhanenin saatini çalmak oldu. Yazıhanenin duvarında bir saat vardı, çoktandır işlemiyordu. Bir keresinde Polikey'in oraya yalnız girmesi gerekti, içeriye girince saat aklını çeldi, alıp götürdü, kentte birine sattı. İşe bakın ki, saati sattığı dükkân sahibi, konak hizmetçilerinden bir kızın kayınbabasıymış, bayrama köye gelince saatten söz ediyor. Sanki pek gerekliymiş gibi işi kurcalıyorlar da kurcalıyorlar. Kâhya, Polikey'i hiç sevmezdi. Kimin çaldığını buldular sonunda. Hanımefendiye haber verdiler. O da Polikey'i çağırdı. Polikey içeri girer girmez efendisinin ayaklarına kapandı, ona bu aklı karısının öğrettiğini dokunaklı, coşkulu sözlerle açıkladı. İyi rol yapmıştı doğrusu. Hanımefendi Polikuşka'ya öğüt verdi. Çok şeyler söyledi. Tanrı, erdemli olma, öbür dünyadaki yaşam, karısı, çocukları hakkında İncil'den parçalar okudu; gözlerinden yaş geldi köylüceğizin.

Hanımefendi en sonunda, "Seni bağışlıyorum, ancak böyle şeyleri bir daha yapmayacağına söz ver," dedi.

Polikey içli içli ağlayarak, "Ölünceye kadar yapmayacağım, yaparsam elim kırılsın, iki gözüm kör olsun," diye tövbe etti.

Polikey eve geldi, danalar gibi böğürdü, bütün gün ocağın üstünde yattı. O günden sonra Polikey'in kötü bir davranışı işitilmedi. Şu var ki, yaşamanın tadı da kalmamıştı artık, herkes ona hırsız gözüyle bakıyor, asker alma zamanı gelince hep onun adını ileri sürüyorlardı.

Başta söylediğimiz gibi, Polikey, at baytarıydı. Onun baytarlığa nasıl başladığını kimse bilmiyordu, hoş, kendisinin de bildiği yoktu ya! Sürgüne gönderilen seyis başının yanında tavlada bölmelerin gübresini temizlemekten, ara sıra atları tımar etmekten, su taşımaktan başka iş görmemişti. Baytarlığı orada öğrenemezdi. Daha önce dokumacılık yapmış, bahçelerde çalışıp bahçe yollarını temizlemiş, cezalı olarak tuğla kesimi, sonra da vergilerini ödemek için bir tüccarın kapıcılığını yapmıştı. Buralarda da böyle bir meslek öğrenemezdi. Ama bey konağının ahırında işe girdikten sonra çok iyi, hatta olağanüstü bir baytarlık becerisiyle çevrede ün salmaya başladı. Baytarlığına gelince...

Birkaç kez atın kanını alır, sonra hayvanı yere devirir, budunu şöyle bir kıvırır, toynağının ortasını kanatıncaya kadar keser, hayvancağızın debelenmesine, kişnemesine aldırmaksızın bunun "ayak kanının alınması" olduğunu söylerdi. Sonra atın sahibi köylüye, "hayvanın hafiflemesi için" iki damarından birden kanın alınmasının gerektiğini açıklar, kör bir neştere tokmağıyla vurmaya başlardı. Sonra karısının yazmasından yaptığı sargıyı köylüceğizin atının karnına sıkıca sarıp bütün bıcılganlara göz taşı tozu ekmeyi, yaraları bir şişedeki sıvıyla ıslatmayı akıl etti. Bir ara yaralara aklına gelen her şeyi sürüyordu. Atlara eziyet ettikçe, hayvancağızları öldürdükçe Polikey'e daha çok inanıyorlar, ona daha çok at getiriyorlardı.

Bana kalırsa, bizlerin Polikey'in yaptıklarına gülmemiz haksızlık olur. Güven aşılamak için Polikey'in kullandığı yöntemler, atalarımızı ve bizi etkileyen, çocuklarımızı da etkileyecek olan yöntemlerin aynısıydı. Polikey'in cakalı, somurtkan yüzüne güvenle, korkuyla bakan köylüceğiz, yalnızca bütün serveti değil, aynı zamanda ailesinin üyesi biricik kısrağını yere devirip başını karnına dayayan bu adamın, bilmediği bir yeri kesmek için elini kaldıracağını aklına bile getirmezdi. Kanın, etin, kanlı ve kansız damarın nerede olduğunu biliyormuş gibi bir tavır takınarak, şifa verici çaputu ve göz taşı dolu şişeyi dişleriyle kavrayan Polikey, kollarını sıvayıp ince elleriyle atın ağrıyan yerini tutar; "Geberesi, buna can mı dayanır?" diyen gizli düşünceleriyle, atın can alıcı bir yerini cüretle keserdi. Köylü, bunu kendisi ölse yapamazdı. Her şey olup bitince de atını kendi eliyle getirip Polikey'e can damarını kestirdiği için zerrece üzülmezdi. Sizleri bilmem ama ben, sevdiğim insanlara acı çektiren doktorların yanında da aynı şeyi hissederim. Bir neşter, kezzap dolu, beyazımtırak, gizemli bir şişe ile "basur", "ağrıma", "kan salma", "yara kesme" vb. sözler; "sinirler", "romatizmalar" vb. bilimsel terimlerin aynısı değil mi, ne dersiniz? *Wage du zu irren zu traumen*[9] sözü, ozanlardan çok doktorlar, baytarlar için kullanılmıştır.

3

Ekim gecesinin ayazlı loşluğunda kurul, yazıhanenin önünde bir uğultuyla acemi er seçerken, aynı akşam Polikey, karyolasının kıyısına oturarak, ne olduğunu kendisinin bile bilmediği bir at ilacını sehpanın boş bir yerinde şişenin dibiyle eziyordu. Sehpanın üstünde kezzap, kükürt, İngiliz tuzu ve bir tutam da ot vardı. Kendi kendine bir gün, bu otun pişik için iyi geleceğini düşünüp, hatta onu başka hastalıklar için de yararlı sayarak toplamıştı. Çocuklar uyuyorlardı. İkisi ocağın üstüne, ikisi karyolaya, biri de Akulina'nın yün eğirirken yanına koyduğu beşiğe yatırılmıştı. Efendilerinin kötü yanan mumlarından arta kalan bir mum dibi, pencerenin önünde tahta bir şamdanda yanıyordu; kocası önemli işinin başından ayrılmasın diye Akulina, ikide bir mumu düzeltmek için kalkıyordu. Polikey'i işe yaramaz bir baytar, ciğeri beş para etmez bir adam sayan liberal görüşlü insanlar vardı yeryüzünde. Çoğunluğu oluşturan karşı görüştekiler ise onu kötü bir adam, ama işinin ustası biri olarak görürlerdi. Akulina'ya gelince; kocasını sık sık paylamasına, hatta dövmesine karşılık Polikey'i kuşkusuz dünyada birinci sınıf baytar ve eşsiz bir insan sayardı. İşte bakın, Polikey avcuna sehpada dövdüğü karışımdan döktü. (Terazi kullanmaz, terazi kullanan Almanlar hakkında da alayla, "Böyle eczacılık olmaz," derdi.) Karışımı avcunda hoplatarak şişeye boşalttı. Koyduğu toz ona az göründü, bu kez on kat fazlasını döktü. Kendi kendine, "Hepsini koyarsam daha çabuk iyileşir," diye söylendi. Akulina, kocasının sesini işitince hemen dönüp baktı, onun bir şey istemesini bekledi, ama kendisiyle ilgili bir durum olmadığını görerek omuz silkti. "Hıh, canı çıkası, kendi kendine söyleniyor!" diye geçirdi içinden, gene işine koyuldu. Polikey'in ilaç karışımını boşalttığı kâğıt, masanın altına düştü. Akulina bunu hiç sektirir mi!

"Anyutka, bak baban bir şey düşürdü. Al onu," diye bağırdı.

Anyutka ince çıplak bacaklarını, üzerine örtülen yorganın altından çıkardı, kedi yavrusu gibi masanın altına girerek kâğıdı aldı.

"Al babacığım," dedi, üşüyen ayaklarını hemen yatağa sokuverdi.

Peltek konuşan küçük kız kardeşi uykulu sesiyle çığlık attı.

"Ne itiştiyip duyuyoysun!"

Akulina, "Şimdi ikinize de başlatmayın," diye bağırınca iki kafacık birden yorganın altında kayboldular.

Şişenin tıkacını tıkayan Polikey, "'En azından üç ruble verirler," dedi. "Atı bununla hemencecik iyileştiririm. Daha fazla eder, ama neyse. Çok da kafa patlattık! Akulina, Nikita'dan biraz tütün istesene, parasını yarın veririm."

Ağızlığını mühür mumundan yaptığı, ıhlamur ağacından, boyası dökülmüş küçük çubuğunu pantolon cebinden çıkardı; çanağına kesesinde kalan tütünü doldurmaya başladı. Akulina işini bıraktı, bir yere takılmadan dışarıya çıktı. Bir yere takılmadan "koridor"dan geçmesi kolay olmuyordu kadıncağızın. Polikey küçük dolabı açtı, şişeyi oraya koydu, boş bir kadehi tepesine dikti. İçinde votka kalmamıştı. Yüzünü buruşturdu, ama karısı tütünü getirince çubuğunu iyice doldurdu, yakıp tüttürerek yatağa oturdu. Günlük işini bitiren bir adamın iç rahatlığı ve gururuyla yüzü parlıyordu. Ertesi gün atın dilini tutarak ağzına bu şaşırtıcı karışımdan dökeceğini mi düşünüyordu, yoksa işe yarar bir adamın her yerde aranacağını, bir dediğinin iki edilmeyeceğini mi geçiriyordu aklından, orası pek bilinmez. İşte Nikita da tam istediği kadar tütün göndermişti, keyfi yerindeydi şimdi. Ama birden tek menteşeli kapı geriye fırladı, küçük "'yukarı" kız içeriye girdi. Ayak işlerine gönderilen en küçük hizmetçi kızdı bu. Bilirsiniz "yukarı" demek, konak demektir. Oysa konak yer olarak aşağıda bulunuyordu. Aksyutka adındaki bu kız her zaman ateş gibi koşar, koşarken kolları bükülmez, kız hızlandıkça yanlarında değil, iki sarkaç gibi önünde sallanırdı. Kızın yanakları pembe renkli entarisinden daha kırmızıydı, dili de ayakları gibi çabuk işlerdi. Gene öyle uçarcasına içeri girdi, hiç neden yokken ocağın köşesine tutundu, bir ileri bir geri sallanmaya başladı; her seferinde ikişer üçerden fazla sözcük söylemek istiyormuş gibi, tıkana tıkana, Akulina'ya dönerek tüm hızıyla konuşmaya başladı:

"Hanımefendi, Polikey İlyiç'in hemen şu dakikada yukarıya gelmesini buyurdu, hemen (derken durdu, derin bir soluk aldı)..." Yegor Mihaliç[10] hanımefendinin yanındaydı, askerlik işlerinden konuştular. Polikey İlyiç'ten söz ettiler... Avdotya Mikolavna[11] hemen şimdi gelmesini buyurdu. Hemen gelsin diye... (bir daha soluk aldı) emir verdi.

Aksyutka, Polikey'e, Akulina'ya, yorgandan başlarını çıkaran çocuklara yarım dakika kadar baktı, ocağın üzerinde duran bir ceviz kabuğunu kapıp Anyutka'ya attı, bir kere daha, "Hemen şimdi gelsin," diyerek kasırga gibi dışarıya fırladı. Gövdesinin yanındaki sarkaçlar her zamanki hızıyla koştuğu doğrultuya karşı sallanmaya başladılar.

Akulina yerinden doğruldu, kocasının çizmesini getirdi. Bunlar yırtık, giyile giyile aşınmış eski bir çift asker çizmesiydi. Fırının üzerinden pardösüyü aldı, yüzüne bakmadan kocasına verdi.

"İlyiç, gömleğini değiştirmeyecek misin?"

"ı-ıh!"

Kocası ayakkabısını, pardösüsünü giyerken Akulina bir kez olsun onun yüzüne bakmadı; bakmadığına da iyi etti. Adamda bet beniz atmıştı, çenesi titriyordu; gözlerinin iyicil, zayıf, suçlu insanlarda görülen ağlamaklı, saygılı, çok mutsuz bir anlatımı vardı. Saçını taradıktan sonra çıkmak üzereyken karısı onu durdurdu, cepkeninin üstüne sarkmış duran gömlek kaytanını düzeltti, şapkasını başına geçirdi.

Bölmenin öbür yanından marangozun karısının sesi işitildi:

"Hey, Polikey İlyiç, sizi hanımefendi mi çağırmış?"

Polikey'in çocukları bir çömlek küllü suyunu döktüler diye, bu sabah Akulina ile aralarında sert bir ağız kavgası çıkmıştı, Polikey'i hanımefendinin yanına çağırdıkları için keyfine diyecek yoktu şimdi. İyiliği için çağıracak değillerdi ya! Kurnaz, içten pazarlıklı, rahatsız edici bir kadındı marangozun karısı. Diliyle arı gibi sokan onun gibi biri daha bulunamazdı, en azından o kendini öyle sanırdı.

"Kente alışveriş için gönderseler gerek," diye devam etti. "Değil mi ya, bu işe güvenilir adam seçerler! Bakın işte sizi gönderiyorlar! Ne olur, bana da çeyreklik bir çay alıverin Polikey İlyiç."

Akulina gözyaşlarını zor tuttu, hırsından kendi kendini yerken dudakları ağlamaklı ağlamaklı büzüldü. Marangozun şu edepsiz karısının iğrenç saçlarından bir tutuverirdi ama neyse. Çocuklarına bakıp da onların yetim, kendisinin de askerden dul kalacağını düşününce[12] marangozun karısının iğneleyici sözlerini unuttu, elleriyle yüzünü kapadı, yatağa

oturdu, başı yastığa düştü. Annesinin dirsekleri altından yorganı çeken küçük kızı peltek diliyle, "Anneciğim üstüme çöktün," diye sızlandı.

Akulina dayanamayıp bağırdı:

"Canınız çıksın e mi! Ne talihsiz kadınmışım ki, sizleri doğurdum da doğurdum!"

Sabahki kül suyunu unutmayan marangozun karısı sevincinden zıplarken, Akulina hüngür hüngür ağlıyordu.

4

Aradan yarım saat geçti. Bebek ağlamaya başladı, Akulina kalkıp çocuğu emzirdi. Artık ağlamıyordu, ama hâlâ güzel olan yüzüne yumruklarını dayamış, bitmekte olan muma dalgın dalgın bakıyordu. Niçin kocaya vardığını, niçin bu kadar çok asker alındığını, bir de marangozun karısının yaptıklarını ondan nasıl çıkaracağını düşünüyordu o sırada.

Kocasının ayak seslerini işitince gözyaşı izlerini silerek ona yol vermek için ayağa kalktı.

Polikey kurumla içeri girdi, daha da kasılarak kuşağını çözdü.

"Ee, ne oldu? Niçin çağırmış?" diye sordu Akulina.

"Hıh, belli! Polikey pek akıllarına gelmez, ama işleri düştü mü, kim olur, kim olur, Polikuşka olur."

"Ne işiymiş?"

Polikey yanıt vermek için ağırdan alıyordu. Çubuğunu yaktı, yere tükürdü:

"Tüccardan para almaya gidecekmişim."

Akulina tüm şaşkınlığıyla, "Para mı getirecekmişsin?" diye bağırdı.

Polikey alaylı alaylı güldü, başını salladı.

"Sözüne de atik ha! 'Kötü işler çevirdiğin için seni uyarmıştım, gene de sana herkesten çok güveniyorum,' dedi hanımefendi. (Komşuları işitmesi için yüksek sesle konuşuyordu.) 'Düzeleceğine söz vermiştin, işte sana fırsat! Sana inandığımın ilk kanıtı. Tüccarın yazıhanesine git, parayı al getir,' dedi. Ben de ona dedim ki: 'Biz sizin köleniziz, Tanrı'ya olduğu kadar size de hizmet etmek zorundayız. Yeter ki başımızdan eksik olmayın, buyruklarınızı canla başla yerine getiririz. Her istediğiniz bizim için emirdir, çünkü sizin köleniziz bizler.' (Kendine özgü, zayıf, iyi yürekli, suçlu bir adam gülümseyişiyle gülümsedi.) O da bana dedi ki: 'Söz ver bana. Dürüstçe, namusunla gidip geleceksin. Anlıyor musun? Bütün geleceğin bu işe bağlı!' 'Bu işin üstesinden alnımın akıyla gelmem

gerektiğini anlamaz olur muyum? Benim için çok iftira attılar. Başkalarını suçlamak kolay, oysa ben şimdiye dek hiçbir zaman sizin kötülüğünüzü istemiş, böyle bir şey düşünmüş değilim,' dedim. Söylediklerim aklına yatmış olmalı ki, hanımımız yumuşadı. 'Sen,' dedi, 'benim sağ kolum olacaksın.' (Biraz sustu, yüzünde gene aynı gülümseme belirdi.) Böyleleriyle nasıl konuşulacağını bilirim. Vergilerimi ödemek için yanında çalıştığım sıralarda tüccar beni paylayıverirdi birden. Ama ben konuşmaya başladım mı, adamı kısa zamanda tavlar, yumuşatırdım."

Akulina sordu:

"Ee, getireceğin para çok mu?"

Polikey umursamaz bir tavırla, "Bin beş yüz ruble," dedi.

Karısı başını salladı.

"Ne zaman gidecekmişsin?"

"Yarın gitmemi buyurdu. 'İstediğin atı al, bizim yazıhaneye uğra, güle güle git,' dedi."

Akulina ayağa kalkarak istavroz çıkardı.

"Şükür sana Tanrım!"

Kocasının gömleğinin yeninden tutup bölmenin ötesindekiler işitmesin diye, fısıltıyla, "Tanrı yardımcın olsun, İlyiç, dedi. Gittiğin zaman ağzına bir damla içki koymamak için İsa adına haç öpmeni istiyorum."

Adam burnundan soluyordu.

"Bu paralarla gidip bir de içki mi içeceğim? Sen neler söylüyorsun karıcığım?"

Sonra bir süre sustu, gülümsedi.

"Ama görseydin, konakta biri öyle güzel piyano çalıyordu ki! Konaktaki genç kızlardan biriydi sanıyorum. Hanımefendinin karşısında şöyle yüksekçe bir yerde duruyordum, kız da kapının arkasında çalıyordu. İstedim ki, ben de oturup biraz tıngırdatayım... Bilirsin, beceririm de... Yarına temiz bir gömlek hazırla."

Yataklarına mutlu girdiler.

5

O sırada yazıhanenin önünde halk kurulu, uğultuyla kaynaşıyordu. İşin şakaya gelir yanı yoktu. Köylülerin hepsi de toplantıya gelmişti. Yegor Mihayloviç, durumu bildirmek için hanımefendinin yanına girerken şapkalarını giydiler, hep bir ağızdan uğuldamaya başladılar. Kâhya'nın yokluğunda sesler çoğaldıkça çoğaldı, gürültü arttı. Ara sıra hırıltılı, kopuk kopuk konuşmaların kestiği bu gür seslerin uğultusu bitmek bilmiyor; azgın bir denizin çağıltısı gibi hanımefendinin konağının pencerelerine kadar yayılıyordu. Hanımefendi o sırada şiddetli bir fırtınaya tutulmuşçasına sinir bunalımları geçirmekteydi. Korkunç ve tatsız olan yalnız uğultu değildi. Sanki sesler, patırtılar daha da artacakmış, sonunda büyük bir çıngar çıkacakmış gibi bir duygu içindeydi. "Şu işi gürültüsüz, patırtısız, din, kardeş sevgisi adına anlaşarak yapamazlar mıydı acaba?" diye düşünüyordu.

Hep bir ağızdan konuşan pek çok insan arasında Dülger Fyodor Rezun'un sesi en üst perdeden çıkıyordu. Onun da iki kurası[13] vardı, durmadan Dutlovlara sataşmasının nedeni buydu. Altta kalmak istemeyen ihtiyar Dutlov, önceleri gerisinde durduğu kalabalığın önüne çıkmıştı, kollarını geniş geniş açarak, ikide bir yutkunup sakalını sıvazlayarak burnundan burnundan konuşuyordu. Aslında ne söylediğini, kendisinin bile anladığı yoktu. Arkasına aldığı çocukları ile yeğeni göğüs göğüse birbirine yapışmışlardı, ihtiyar Dutlov civciv-çaylak oyununda anaç tavuğa benziyordu. Çaylak olan Rezun'du, ama tek Rezun değil, bütün iki kuralılar, tek kuralılar, Dutlov'a saldıran bütün kuruldu hemen hemen. Tartışma konusu şuydu: Bundan otuz yıl önce Dutlov'un bir kardeşini askere almışlardı, bu yüzden adam üç kişilik kuralılar arasına girmek istemiyor, kardeşinin hizmetini de göz önüne alarak genel kurada, onu da iki kişilik kuralılarla bir tutmalarını, üçüncü acemi eri bütün ikililer içinden seçmeleri gerektiğini öne sürüyordu. Üç kuralılardan dört aile vardı: Biri İhtiyarlar Kurulu başkanıydı, hanımefendi onu bağışlamıştı, birisinden de geçen er seçiminde bir kişi alınmıştı. Geriye kalan iki aileden iki asker adayı saptanmış, bunlardan biri nedense kurula gelmeye bile gerek görmemişti. Gene de delikanlının anası kalabalığın en gerisinde

dururken feleğin birdenbire yüzüne gülüvermesini bekliyordu. Seçilenlerden ikincisi ise, yoksul olmadığı halde yırtık pırtık giysisiyle sahanlığın önünde duvara yaslanmış, olanları seyrediyordu. Başı önüne eğikti, ağzını açıp tek söz söylemiyordu. Yalnız arada bir, yüksek sesle konuşmaya başlayan birine dik dik bakıyor, sonra başını gene önüne eğiyordu. Yüzünden mutsuzluk akıyordu genç asker adayının. İhtiyar Semyon Dutlov öyle bir insandı ki, onu birazcık tanıyan herkes, saklaması için ona yüzlerce, binlerce rublesini rahatça verebilirdi. Ağırbaşlı, dindar, üstelik varlıklı bir köylüydü. Kilise büyüklerindendi ayrıca. Sağa-sola çatmasının nedeni buydu işte.

Dülger Rezun uzun boylu, karayağız, içkici, azgın, atak bir adamdı; kurullarda, pazarlarda işçilerle, tüccarlarla, köylü ve efendilerle giriştiği tartışmalarda sözünü esirgemezdi. Sakindi şimdi, ama dili iğneliydi; boyunun bütün uzunluğuyla, çınlayan sesinin, konuşma yeteneğinin tümünü kullanarak yutkunan, yavaş yavaş ağırbaşlılığını yitirerek çığırından çıkmaya başlayan Dutlov'un üstüne çullanıyordu durmadan. Tartışmada ondan başkaları da vardı. Yuvarlak yüzü, dört köşe kafası ve kıvırcık sakalıyla orta yaşlı, tıknaz bir adam olan Garaska Kapılov, Rezun'un tarafını tutan bir tartışmacıydı. Kurullarda verdiği etkili söylevlerle haklı olarak ün kazanmış yeniyetmelerden biriydi. Sonra sarı benizli, sıska, uzun boylu, kamburumsu, seyrek sakallı, ufak gözlü, hırçın, karamsar, her işin altında bir kötülük arayan, beklenmedik çıkışlarıyla, abuk sabuk soru ve düşünceleriyle kurul üyelerini birbirine katan bir genç, Fyodor Melniçni vardı bir de. Bu iki tartışmacı da Rezun'u savunuyorlardı. Onlardan başka ikide bir araya giren, iki geveze daha vardı tartışanlar arasında. Bunlardan biri temiz yürekli, sarı yuvarlak sakallı Hrapkov'du; her sözünün başında, "'Sevgili dostum," diyordu. Öteki ise kendine her söylenene, "Olur kardeşim," diye karşılık veren, ufacık suratlı Jitkov'du. Jitkov bağırtılı çığırtılı tartışmalardan hiç geri kalmaz, olur olmaz yerde gösterişli laflar ederdi. Bunların ikisi kâh bir yanı, kâh öbür yanı tutuyorlardı, ama onların ne dediklerine pek kulak asan yoktu. Hrapkov ile Jitkov gibiler daha pek çoktu, ama özellikle bu ikisi halkın arasında dolaşarak hanımefendinin yüreğine korku salıyorlardı. Gene de bağıra bağıra konuşmaları boşlukta kalıyordu. Bu ikisinin yaptığı kuru gürültüden başka bir şey değildi aslında. Uğultulardan, çığlıklardan sersemlemişler, dillerini kaşımak zevkine vermişlerdi kendilerini.

Kurula katılanların her biri ayrı dünyadaydı. Kimisi üzgün, kimisi efendi efendi oturuyor; kimisi kayıtsız, kimisi de suspus duruyordu... Erkeklerin arkasında, elleri bastonlu yaşlı kadınlar vardı. Ama bütün bunlardan bir başka sefer söz edelim. Kalabalığın çoğu, kilisede durdukları sırayla duran, arkalarda fısıltıyla ev işlerini, orman kesimi zamanını konuşan ya da uğuldaşmanın kesilmesini sessizce bekleyen köylülerden oluşuyordu. Yoksullar arasında zenginler de vardı; bunlara kurul ne bir şey verebilir, ne de dünyalıklarından bir şeylerini eksiltebilirdi. Geniş, parlak yüzlü Yermil işte bunlardan biriydi. Hayli varlıklı olduğu için köylüler ona, "Koca Göbek" adını takmışlardı. Yüzünden, gücünün bilincine varmış, bundan da kıvanç duyan birinin anlatımı okunuyordu. "Ne söylerseniz söyleyin, bana vız gelir. Dört oğlum var, ama bakın kimse el süremiyor," der gibiydi. Arada bir Kapılov, Rezun gibi özgür düşünceliler ona çatmıyor değillerdi, ama Yermil dokunulmazlığının bilincine varanların kendinden emin, sakin tavrıyla onların lafını hemen ağızlarına tıkıyordu.

Eğer yaşlı Dutlov'u civciv-çaylak oyununda anaç tavuğa benzetirsek, delikanlılar hiç de civcive benzemiyorlardı. Çırpınmıyorlar, çığlık atmıyorlar, yalnızca Dutlov' un arkasında sessiz sessiz duruyorlardı. En büyükleri olan İgnat, otuz yaşlarında, çoluk çocuğa karışmış bir adamdı. İkinci genç Vasili de evliydi, ama askerlik için pek elverişli değildi. Üçüncüleri ise yeğen İlyuşka'ydı. Yeni evlenmişti; cakalı bir gocuk giymişti (arabacılık yapıyordu), ak tenli, kanlı canlıydı, amcasının arkasında sessizce ayakta dikiliyor, ara sıra şapkasının altından başını kaşırken kalabalığa bön bön bakıyordu. Olanlar onu hiç ilgilendirmiyor gibiydi, oysa çaylaklar asıl onu kapmak istiyorlardı.

Konuşanlardan biri, Dutlov'un kardeşinin askere alınışını ileri sürmesine karşılık, "Benim de dedem askerlik yaptıydı, ben de kura çekimini kabul etmeyeceğim," diyordu. "Yok öyle bir töre! Geçen asker toplamada Mineyiveç'i tıraş ettilerdi[14] ama bak, amcası hâlâ evine dönmedi."

Adam konuşmasını bitirir bitirmez yaşlı Dutlov atıldı:

"Senin ne baban çara hizmet etti, ne de amcan. Sana gelince; efendilerine, köyüne şimdiye dek bir yararın dokundu mu? Hayır, yalnız sarhoş sarhoş gezdin, çocukların da ilk fırsatta yanından ayrılıp gittiler. Kiminle geçindiğin görülmüş ki? Bir de sıkılmadan başkalarına

saldırıyorsun. Ben on yıldır bekçilik, kilise başkanlığı yapıyorum; iki kez evim yandı, kimse yardıma gelmedi. Kendi kabuğumuza çekilmişiz, sessizce yaşıyoruz, namusluyuz diye hepiniz bana mı çullanacaksınız? Hadi, verin bakalım kardeşimi geriye! Belki de ölüp gitmiştir. Hak için, Tanrı adına elinizi vicdanınıza koyun, ey Ortodokslar Kurulu! Bunun gibi ayyaşların zırvalarını dinlemeyin!"

Garaska Kapılov, Dutlov'un karşısına dikildi:

"Sen de hep kardeşini öne sürer durursun! Onu askere kurul seçmedi, ahlaksızlığından dolayı toprağı bol olası beyefendi gönderdi onu orduya. Kardeşinin senin için kurtulma nedeni olamaz, bunu aklına iyice koy!"

Gerasim daha sözünü bitirmemişti ki, sarı benizli, uzun boylu bir adam olan Fyodor Melniçni ileri çıkarak öfkeyle bağırmaya başladı:

"Efendimiz kimi isterlerse onu seçer, ama kurul işi sonradan halleder. Kurulumuz şimdi oğluna gitmeyi emrediyor, istemiyorsan hanımefendiye yalvar, belki oğullarımdan birini tıraş ettirmemi buyururlar. İşte sana yasa!"

Böyle söyleyerek sinirli sinirli elini salladı, eski yerine geçti. Oğlu asker seçilmiş olan kızıl saçlı Roman başını doğrulttu.

"Öyle, öyle," dedikten sonra üzerinde dikildiği basamağa çöküverdi. Çok üzgündü.

Bunlar daha konuşanların hepsi değildi. Gerilerde durarak kendi aralarında sohbet edenler bir yana bırakılırsa, gevezeler görevlerini hiç unutmuyorlardı.

Ufak tefek Jitkov, Dutlov'un sözlerini onaylayarak, "Evet, Dutlov'un dediği doğru. Ortodokslar Kurulu," diye bağırdı. "Her şeyi Hıristiyanca yargılamalı. İşte böyle kardeşler, Hıristiyanca yargılamalı her şeyi."

Dutlov'un gocuğunun eteğinden çekip duran iyi yürekli Hrapkov, Garaska Kapılov'un sözlerini desteklercesine, "Sevgili dostum, dedi, insan her şeyden önce vicdanının sesini dinlemeli. Kardeşin askere alındığı zaman, bu iş beyefendinin buyruğuyla olduydu, kurulun bunda bir suçu yok."

Öbürleri de, "Doğru! Hepimiz biliyoruz," diye onayladılar.

Bunun üzerine Rezun, "Sarhoş gibi zırvalayan kimmiş gördün mü," diye böbürlendi. "Bana içkiyi içiren sen miydin, yoksa oğlun mu? Eğer sarhoş bir adam arıyorsan işte oğlun karşında! Herhalde içkiciliğimi başıma kakacak olanlar sizler değilsiniz. Hadi arkadaşlar, bir karara varalım! Dutlov'u bağışlamak istiyorsanız iki kuralılardan değil, teklilerden seçin. Yoksa hepiniz alay konusu olursunuz."

"Daha ne konuşuyorsunuz? Üçüncü er Dutlovlardan çıkacak."

Birtakım sesler karmakarışık konuşmaya başladılar:

"Durum açıklık kazanmıştır. Kuraya yalnız üç kişilikler girecektir."

Bir başkası oradan atıldı:

"Hanımefendinin düşüncesini işitmedik daha, o ne buyuracak bakalım! Yegor Mihayloviç söylüyordu, askere kendi uşağını göndermek istiyormuş."

Bu sözler tartışmayı bir süreliğine bastırdı, ama çok geçmeden gene kızıştılar, konuşmayı gene kişiselliğe döktüler.

Rezun'un, "sarhoşların birincisi" diye sözünü ettiği, Dutlov'un büyük oğlu İgnat, Rezun'a gezici dülgerlerin testeresini çaldığını, sarhoş olup karısını öldüresiye dövdüğünü adamın yüzüne haykırarak söyledi.

Bunun üzerine Rezun, karısını ayıkken de, sarhoşken de dövdüğünü, bunun ona az bile geldiğini bildirdi. Herkes gülmekten kırılıyordu. Ama testere konusuna nedense çok gücendi. İgnat'a iyice yaklaşarak yakasını topladı.

"Kim çalmış dedin?"

Ona daha bir yaklaşan iriyarı İgnat korkmadan, "Sen çaldın," karşılığını verdi.

"Ben mi çaldım? Yoksa kendin çalmış olmayasın!"

"Hayır, sen çaldın!"

Testereden sonra tartışma çalınan ata, yulaf dolu bir çuvala, köydeki bir bostan tarlasından götürülen kavun karpuza, bir hayvan ölüsüne kadar vardı. İki köylü birbirlerinin hırsızlıklarını öylesine ayrıntılarla sayıp

döktüler ki, başa kaktıkları şeylerin yüzde biri bile doğru çıksa, yasalara göre ikisinin de Sibirya'ya sürgüne gönderilmesi işten bile değildi.

Bu arada ihtiyar Dutlov başka bir savunma yolunu seçti. Oğlunun bağırması hoşuna gitmemişti, onu durdurarak, "Günah, bırak bunları! Kes sesini!" dedi. Şimdi yalnız üç oğlu bir arada oturanların değil, çocukları aileden ayrılmışların da üç kuralılar arasına girmesi gerektiğini savunuyordu. Böylece Staroskinleri de kuraya katmış olacaktı.

Staroskin sessizce gülümsedi, boğazını temizledi, zengin bir köylü tavrıyla sakalını sıvazlayarak, efendilerinin emrine boyun eğeceğini bildirdi. Eğer onu kuradan çıkarmışlarsa, oğlu bunu hak etmişti herhalde.

Garaska Kapılov, oğulları ayrılan aileler için Dutlov'un ileri sürdüğü kanıtları da çürüttü. Eski efendilerinin zamanındaki gibi ayrılmalara izin verilmemeliydi, olan olmuştu artık, tek kuralılardan kimseye dokunacak değillerdi.

Baba evinden ayrılanların sesleri yükseldi, gevezeler onlara da destek verdiler:

"Geçimsizliklerinden mi ayrıldılar? Ayrıldılar diye niçin onlara yüklenelim?"

Rezun, Dutlov'a, "Yeğenini göndermek istemiyorsan yerine para öde! Gücün yeter," dedi.

Dutlov umutsuzca paltosunu düğmeledi, arkadaki köylülerin arasına karışırken, öfkeyle, "Anlaşılan, paralarımın hesabını tuttun," dedi. "Bakalım daha Yegor Mihayloviç, hanımefendinin yanından gelince ne söyleyecek!"

6

Tam da o sırada Yegor Mihayloviç konağın kapısında gözüktü. Şapkalar art arda başlardan alındı, Kâhya yaklaştıkça ortasından, önünden dazlak, kırlaşmış, yarı kırlaşmış, kızıl-siyah, sarı saçlı kafalar peşi peşine ortaya çıktı; sesler yavaş yavaş dindi, sonra tümüyle kesildi. Yegor Mihayloviç sahanlığa geldi, konuşmak istiyormuş gibi durdu. Uzun pardösüsünün ön ceplerine ellerini beceriksizce sokmuştu. Başında öne eğik hasır şapka, gergin bacaklarının üzerinde dimdik, konağın önünde toplananlara tepeden bakıyordu. Büyük bir bölümü yaşlı, çoğunluğunun yüzleri güzel ve tümü kendisine çevrilmiş, sakallı dik başlar önünde komut verecekmiş gibi duran bu adam, hanımefendinin karşısında olduğundan başka bir görünüş sergiliyordu. Gerçekten görkemli bir duruşu vardı.

"Dinleyin arkadaşlar, hanımefendinin kararı şu: Uşağını vermek istemiyor, aranızdan seçeceğiniz birisi gidecek. Şimdi bize üç kişi gerek. Daha doğrusu bir kişi. Sırası gelen bu yıl gitmezse, önümüzdeki yıl gidecek nasıl olsa."

Sesler, "Öyle! Bunu biliyoruz," diye bağırdılar.

Yegor Mihayloviç devam etti:

"Sonuç olarak, Horyuşkin ile Mityuşkinlerin Vaska gidecekler bir kere. Tanrı böyle buyurdu."

Sesler, "Tamam, doğru," dediler.

"Üçüncü kişi olarak ya Dutlov'un bir oğlu ya da iki kuralılardan biri gidecek. Buna bir diyeceğiniz var mı?"

Sesler yükseldi:

"Dutlov'un oğlu gitsin! Dutlovlar üç kişi!"

Gene çığlıklar yükseldi, konuşmalar döndü dolaştı, köydeki tarlaya, konaktan çalınan telislere gelip dayandı. Yegor Mihayloviç yirmi yıldır hanımefendinin mülkünü yönetiyordu; akıllı, deneyimli bir adamdı. Çeyrek saat kadar durdu, dinledi ve birden herkesi susturarak Dutlovlara

kura çekmelerini söyledi. Üç çocuktan biri gidecekti. Kuraları yazdılar, Hrapkov silkelediği şapkasından kâğıtları çekmeye başladı. Kura İlyuşkin'e çıktı. Herkes suspus olmuştu.

İlya kısılan sesiyle, "Bana mı? Ver bakayım," dedi.

Kimse konuşmuyordu. Yegor Mihayloviç, ertesi gün gelirlerken acemi er parası olan adam başına yedi kopek[15] getirmelerini söyledi, her şeyin bittiğini bildirerek toplantıyı dağıttı. Kalabalık kımıldandı, köşeyi dönenler ardı ardına şapkalarını giydiler. Konuşmalardan, ayak patırtılarından büyük bir uğultu çıkıyordu. Kâhya sahanlıkta kalmıştı, gidenlere arkadan bakıyordu. Genç Dutlovlar köşeyi kıvrılınca, bir ara geride duraklayan Dutlov'u yanına çağırdı, onunla birlikte yazıhaneye girdi. Masanın önündeki koltuğa oturarak, "Sana acıyorum ihtiyar," dedi. "Ne yapalım, sıra senindi. Hak yerini buldu. Yeğeninin yerine para ödeyecek misin, ödemeyecek misin, şimdi onu söyle!"

İhtiyar yanıt vermeden Yegor Mihayloviç'e baktı. Onun bakışına karşılık Kâhya, "Bundan kurtuluş yok. Çok uğraştım, ama bir şey yapamadım," dedi.

"Parasını seve seve öderdim, ama elimizde avucumuzda bir şey kalmadı. Yazın iki atımı çaldılar. Yeğenimi severim. Namuslu yaşadığımız için alnımıza böylesi yazılmış demek. O, aklına geleni söylesin." (Rezun'u kastediyordu.)

Yegor Mihayloviç eliyle yüzünü sıvazladı, esnedi. Anlaşılan, canı sıkılmıştı. Çay içme zamanı da gelmişti zaten.

"İhtiyar, günaha girme," dedi. "Sandığının köşesini arayıver, belki küflü altınlarını bulursun. Topu topu üç yüz ruble, ne olacak! Sana öyle bir gönüllü[16] satın alırım ki bayılırsın! Son günlerde böyle birinin olduğunu işittim."

Dutlov, "İlde mi?" diye sordu. (İlden kenti kastediyordu.)

"Ne diyorsun, kurtulmalığı ödeyecek misin?"

"Seve seve öderdim. Tanrı adına yemin ederim, ama..."

Yegor Mihayloviç, Dutlov'un sözünü sertçe kesti:

"Bak, ihtiyar, dinle beni! Yeğenin İlyuşka'nın kendine bir şey yapmasından korkuyorum. Bugün mü olur, yarın mı, onu hemen gönderelim. Kendi elinle götüreceksin, bir terslik çıkarsa sorumlusu sensin. Tanrı esirgeye, ona bir şey olursa büyük oğlunu tıraş eder, askere gönderirim. Anlıyor musun?"

Dutlov kısa bir sessizlikten sonra, "İki kişilik kuralıları da katsaydınız, Yegor Mihayloviç, yazık değil mi bize?" dedi.

Ağlamaya, Kâhya'nın ayaklarına kapanmaya hazırdı.

"Kardeşim askerde öldüğü gibi, elimden bir de oğlunu alıyorlar. Bize niçin böyle saldırdıklarını anlayamıyorum," diye sürdürdü konuşmasını.

Yegor Mihayloviç, "Hadi git artık," dedi. "Elimizden başka bir şey gelmez, düzenin gereği bu. İlyuşka'ya dikkat et, ondan sen sorumlusun."

Böylece Dutlov evine yollandı. Yürürken sopasını düşünceli düşünceli yolun taşlarına vuruyordu.

7

Ertesi gün sabahın erken saatlerinde konağın yan bölmesinin sahanlığı önünde yol arabası duruyordu. (Bu arabayla Kâhya da yolculuk ederdi.) Nedense Davul adı verilen iri kemikli doru aygır koşulmuştu arabaya. Polikey'in büyük kızı Anyutka sulusepkene, soğuk rüzgâra aldırmaksızın, aygırın yanında, göze çarpan bir korkuyla, biraz uzakça, yalınayak dikiliyor; bir eliyle hayvanı dizgininden tutuyordu. Sırtında eski bir hırka vardı. Bu hırka ailede yorgan, kürk, başörtüsü, halı, Polikey'in paltosu türünden çeşitli işlere yarardı. Polikey'in ailesinin "köşe"sinde telaş artmıştı. Ortalık henüz karanlıktı, yağmurlu günün sabah aydınlığı, şurasına burasına kâğıt yapıştırılmış pencerecikten yeni yeni içeri sızıyordu. Yorganları giysi olarak alınıp yerine annelerinin yazması bırakıldığı için, küçük çocuklar üşüye üşüye yatıyorlardı. Akulina fırındaki yemek işini bitirdikten sonra çocukları bir süre yalnız bırakmış, kocasının yol hazırlığıyla uğraşmaktaydı. Gömlek temizdi. "Açlıktan ağızlarını açan" çizmeler adamcağızın başına epeyce bir sıkıntı açacağa benziyordu. İlk iş olarak kendi giydiği biricik kalın yün çorabını çıkarıp kocasına verdi, ikinci olarak da ahırda kötü kötü dururken İlyiç'in üç gün önce eve getirdiği bellemeden güzel ayakkabı keçeleri yapmayı akıl etti. Böylece çizme deliklerini tıkamış, kocasının ayaklarını ıslanmaktan korumuş olacaktı. Ayaklarını karyolanın üstüne koyarak oturan İlyiç, kemerinin kirli bir ip görünümü almamasına uğraşıyordu. Peltek küçük kız, onu tepeden tırnağa örtüp ayaklarına dolaşan kürkü içinde, şapkasını istemesi için Nikita'ya gönderilmişti. Kentten kimine iğne, kimine çay, kimine zeytinyağı, kimine tütün satın almasını Polikey'e söylemeye gelen uşaklar, telaşı daha da artırıyorlardı. Semaverini fırına sürüp İlyiç'i tavlamak için maşrapayla "çay" adını verdiği bir sıvı getiren marangozun karısı da ona kentten şeker ısmarladı.

Nikita şapkasını vermek istememişti, bu durumda Polikey İlyiç, kendininkini bir düzene sokmalıydı. Yani, dışarı fırlayan pamukları içeri tıkıp deliği çuvaldızla dikmek gerekiyordu. O da öyle yaptı. Bellemeden yapılan keçe çoraplar önce ayağına olmadı. Anyutka üşümüştü, neredeyse Davul'u bırakacaktı; kürkü Maşka kaparak onun yerine nöbete girdi. Ama

Maşka da kürkü çıkarmak zorunda kaldı. Davul'u tutmaya Akulina kendisi gitti. Yalnız hırka ile terliği bırakarak ailenin bütün giyeceğini sırtına geçiren İlyiç, en sonunda işlerini bitirdi, derlenip toparlandı, arabaya bindi. Giydiklerine sıkıca sarındı, altındaki kuru otu düzeltti, bir daha sarındı, dizginleri topladı, çok temkinli insanların yaptıkları gibi bir daha sıkı sıkıya sarındı, arabayı sürdü.

Küçük oğlu Mişka koşa koşa sahanlığa çıkarak arabaya onu da almasını istedi: Mişka'nın peşinden peltek Maşka, "onu da ayabaya bindiymeleyini, küyksüz üşümediğini," söylüyordu. Polikey, Davul'u durdurdu, zayıf gülümsemesiyle çocuklara gülümsedi. Akulina iki küçüğü kocasının yanına oturttu; kulağına eğilerek yeminini unutmamasını, yolda ağzına tek damla içki koymamasını fısıldadı. Polikey çocukları demirci dükkânına kadar götürdü, orada onları arabadan indirdi, bir daha sarındı, şapkasını bir daha düzeltti, kısa adımlı, temkinli bir tırısla koşan atı dehledi. Araba yürürken sarsıntıdan yanakları hopluyor, ayakları arabanın gövdesine vuruyordu. Maşka ile Mişka çıplak ayaklarıyla kaygan tepeden eve doğru çığlık atarak öyle hızlı koştular ki, köyden konak uşaklarının yanına gelmekte olan bir köpek, onlara baktı, kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırıp havlayarak gerisin geriye kaçmaya başladı. Bunu işiten çocukların çığlığı on kat arttı.

Hava çok bozuktu, soğuk rüzgâr insanın yüzünü bıçak gibi kesiyordu. Karla yağmur arası ince bir sağanak İlyiç'in yüzünü, soğuk dizgin uçlarıyla birlikte cepkenin yenlerine sakladığı çıplak ellerini, hamutun deri kaplamasını, kulaklarını yatırarak gözlerini kısan Davul'un yaşlı kafasını dalga dalga dövüyordu. Sonra birden kesiliyor, hava bir anda açılıyor; mavimtırak kar bulutları aralanmaya, bulutların boşluğundan güneşin ucu görünmeye başlıyordu. Ama bunlar, Polikey'in gülümsemesi için geçici ve neşesiz ışıldamalardı. Çevresine aldırmayan Polikey tatlı hayallere dalmıştı. Sürgüne göndermek istedikleri, askerlikle gözünü korkuttukları, yalnız aklı başında insanların dövüp sövmediği, onların dışında herkesin çiğneyip geçtiği Polikey topluca bir parayı, hem de çok miktarda parayı almaya gidiyordu işte! Hanımefendi güvenip bu iş için onu seçmişti; üstelik kendi bindiği Davul'u koştukları Kâhya arabasını da altına vermişti. Konak bekçisi filanmış gibi, dizginleri ve hamut bağları kayıştandı arabanın. Polikey daha dik oturdu, şapkasının pamuğunu düzeltti, yeniden sarındı, örtündü. Bununla birlikte İlyiç, kendisinin zengin bir

konak bekçisine tıpatıp benzediğini sanıyorsa, hayallerinde biraz ileri gidiyor demekti. On binlik serveti olanlardan başlayarak bütün tüccarların kayış koşumlu arabalarla yolculuk ettiğini herkes bilir. Onlarınkine benzeyen de yalnız dizginlerdi zaten. Bunun dışında herhangi bir benzerlik hak getire! Mavi mi, yoksa siyah mı olduğu seçilmeyen pardösüsüyle sakallı bir adam oturmuştu arabanın önüne. Atının yemlenmiş mi, kendisinin tok mu olduğu, hayvanın nasıl koşulduğu, tekerlerin demir çemberlerinin nasıl yapıldığı arabacının nasıl giyinip kuşandığı, binlerle mi, yoksa yüzlerle mi alışverişe çıktığı ilk bakışta belli oluyordu. Polikey'in ellerine, yüzüne, bir süre önce bıraktığı sakalına, kemerine, arabanın önüne gelişigüzel serdiği kuru ota, cılız Davul'a, aşınmış şınalara bakan her deneyimli göz, değil tüccarın, celebin, konak bekçisinin; yüzlerle, onlarla bile işi olmayan zavallı bir uşağın yolculuğa çıktığını anlayıverirdi hemen. Ama İlyiç böyle düşünmüyordu, tatlı hayallere dalmıştı. Hem de ne tatlı hayaller! Koynunda bin beş yüz ruble taşıyacak bir adamdı bugüne bugün. Dönerken isterse Davul'u köy yolunda Odest'e çevirir, aklına esen her yere gidebilirdi. Ancak İlyiç bunu yapmayacaktı, paraları hanımefendisine getirip teslim edecek, kimsenin böyle yüklüce bir para taşımadığını söyleyecekti. Bir meyhanenin önünden geçerken Davul son dizgini çekmeye, duraklamaya, sağa sapmaya başladı; ama Polikey alışveriş için kendisine verilen paralar cebinde olduğu halde, kırbacını şaklattı, oradan geçip gitti. Davul, başka bir meyhanenin önünde gene aynı şeyi yaptı.

Polikey öğleye doğru arabadan indi. Efendisinin adamlarının her zaman kaldıkları bir tüccarın hanının avlu kapılarını açtı, arabayı içeri soktu, atı çözdü, kuru ota yanaştırdı. Ne kadar önemli bir iş için gelmiş olduğunu anlayacaklarından emin, tüccarın ırgatları ile birlikte öğle yemeği yedi, sonra şapkasında taşıdığı mektupla birlikte bahçıvana yollandı. Polikey'i tanıyan bahçıvan, mektubu okuyunca göze batan bir kuşkuyla parayı götürme işinin gerçekten ona mı verildiğini sordu. İlyiç buna gücenmeyi bile beceremeden zayıf gülümsemesiyle gülümsedi, o kadar... Bahçıvan mektubu bir daha okudu, parayı çıkarıp Polikey'e verdi. Polikey para tomarını koynuna yerleştirdi, arabayı bıraktığı hana yöneldi. Ne birahaneleri ne de içkili yerleri gözü görüyordu. Tüm benliğini tatlı bir mutluluk sarmıştı. Kaç kez iç çekici malların, çizmelerin, cepkenlerin, şapkaların, basmaların, çeşit çeşit yiyecek maddelerinin bulunduğu dükkânların önünde durduysa da, her seferinde biraz oyalanıp hoş bir

duyguyla oradan uzaklaşıyor, "Hepsinden de satın alabilirim, ama almayacağım işte!" diyordu. Ismarlanan şeyleri aramak için çarşıya gitti, hepsini de bulup aldı. Bir dükkânda yirmi beş ruble istedikleri sepilenmiş bir kürk için pazarlığa girişti. Satıcı, Polikey'e bakıyor, ama onun kürkü almaya gücü yetebileceğini hiç aklı kesmiyordu. Ama Polikey koynunu göstererek isterse bütün dükkânı kaldırıp götürebileceğini söyledi. Kürkü prova etmek için istedi, eline aldı, buruşturdu, silkti, tüylerini üfledi, kötü bir koku yayıldı ortalığa. Denemek istiyormuş gibi sırtına geçirdi. Sonra içini çekerek sırtından çıkardı, "Fiyatı fazla. On beş rubleye verseydiniz, alırdım," dedi. Satıcı, kürkü öfkeyle tezgâhın üzerine fırlattı. Polikey dışarıya çıktı, hana doğru keyifle yürüdü. Akşam yemeğini yedi. Davul'a suyunu, yulafını verdikten sonra fırının üstüne çıktı, zarfı çıkardı, uzun uzun baktı, okuryazar biri olarak bekçiye adresi ve üstündeki yazıları okumasını rica etti:

"Bin altı yüz on yedi rublelik banknot konmuştur," diye okudu bekçi. Zarf, adi bir kâğıttan yapılmış, mührü yanık rengi bir mumdan dökülmüştü. Aynı mumdan zarfın ortasında büyük, köşelerinde dört tane küçük çıpa resmi vardı, zarfın kenarları da mumlanmıştı. İlyiç bütün bunlara baktı baktı, hepsini ezberledi, zarfın içindeki banknotların sivri uçlarına dokundu. Elinde bu kadar paranın bulunmasından çocukça bir kıvanç duyuyordu. Zarfı şapkasının deliğinden içeri soktu, şapkayı başının altında koyarak yattı. Geceleyin birkaç kez uyanıp zarfı yokladı. Onu yerli yerinde gördükçe hor görülen, küçümsenen Polikey'in bu kadar parayı yanında taşıdığını, dürüstlükle, hem de Kâhya'nın bile gösteremeyeceği bir dürüstlükle emaneti yerine ulaştıracağını bilmesi ona büyük, çok büyük bir haz veriyordu.

8

Gece yarısı tüccarın ırgatları ile Polikey, kapının sert sert vurulması ve çığlıklarla uyandılar. Bunlar, Pokrovsk'tan getirilen acemi erlerdi. Uğurlayıcılarla birlikte on kişiydiler: Horyuşkin, Mityuşkin, Dutlov'un yeğeni İlya, iki yedek, köyün muhtarı, ihtiyar Dutlov ve arabacılar... Kulübede bir kandil yanıyordu, aşçı kadın kutsal tasvirlerin altında uyumuştu. Kadın hemen ayağa fırladı, mumu yaktı. Hanın sahibi de uyandı, ocaktan aşağı eğilerek gelenlere baktı. İçeri girenler istavroz çıkararak sedire oturuyorlardı. Hepsi de sakindiler, kimin kimi teslim etmeye götürdüğü anlaşılmıyordu. Selamlaşıyorlar, hoş beş ediyorlar, birbirlerine yiyecek şeyler veriyorlardı. Aslını ararsanız bir bölümü susuyordu, üzgündü, ama bir bölümü de çok neşeliydi. Anlaşılan, epeyce içmişlerdi. Şimdiye dek ağzına içki koymamış olan İlya da neşeliler arasındaydı.

Köy muhtarı sordu:

"Hey çocuklar, yemek mi yiyeceksiniz yoksa yatacak mısınız?"

İlya kürkünün önünü çözüp sedire otururken, "Yemek yiyelim, votka da aldır," dedi.

Muhtar kısaca kestirip attı:

"Votkana başlatma şimdi!"

Öbürlerine döndü:

"Ekmeğinizi yiyin, çocuklar! Bakın uyuyorlar, kimseyi uyandırmayalım!"

Uyuyanlara bakmadan İlya bir daha üsteledi:

"Votka getirsinler buraya!"

İsteğinden kolay kolay caymayacağı anlaşılıyordu.

Köylüler büyüklerinin sözünü dinlediler, arabalardan ekmek çıkardılar, azıklarını yediler, *kvas*[17] isteyip içtiler; kimi döşemeye, kimi fırının üstüne uzanıp uyudular.

İlya ikide bir, "Votka verin, votka verin diyorum size!" diye bağırıyordu. Birden Polikey'i görünce, "Aa, İlyiç, İlyiç, iki gözüm, sen de mi buradasın?" dedi. "Görüyorsun ya, ben askere gidiyorum! Anamla, karımla vedalaştım. Karım nasıl ağlıyordu, bir bilsen! Yolluk yiyecek pişirdiler... Votka getirt hadi!"

Polikey, "Param yok," karşılığını verdi. Sonra da onu biraz olsun yatıştırmak için ordudan ihraç olması dileğinde bulundu.

"Yok kardeşim, yok, turp gibiyim, hiç hastalık geçirmedim. Nasıl ihraç olurum? Çar babamız benden daha iyi asker mi bulacak?"

Polikey doktora on ruble rüşvet veren bir köylünün askerlikten nasıl kurtulduğunu anlattı. Bunun üzerine İlya, Polikey'in yanına gelerek içini dökmek için konuşmaya başladı:

"Hayır İlyiç, her şey bitti artık. Onlar göndermek istemeseler de gideceğim. Amcam yaktı beni. Benim için para ödeyemez miydi? Ama vermedi işte, oğluna acıdı, beni kurtarmak için parasına da kıyamadı. Gördüğün gibi beni seçtiler, gönderiyorlar... Kalmayı artık kendim de istemiyorum. (Usul, usul, kendine güveni artarak, nice bir hüznün etkisiyle konuşuyordu.) Anama acıdım yalnız. Zavallıcık nasıl da ağlayıp sızladı. Bir de karıma. Kadıncağızı yok yere mahvettiler. Yazık değil mi? Kısacası, asker karısı artık. Evermeseler daha iyiydi. Beni niçin evermişler? Yarın uğurlamaya geleceklermiş."

Polikey, "Neden sizleri böyle erkenden yola çıkardılar?" diye sordu. "Gönderileceğinizden haberimiz bile olmadı."

İlyuşka gülümsüyordu.

"Kendime bir şey yapacağımdan korkuyorlar da ondan. Korkmasınlar, kendime bir şey yapmam. Askerde de bana bir şey olmaz, ama anama acıyorum."

Sonra üzüntülü bir sesle, "Niçin beni everdiler?" diye üsteledi.

Kapı açıldı, ihtiyar Dutlov şapkasını silkerek içeriye girdi. Kayın ağacı kabuğundan çarıkları sanki ayaklarına kayık bağlanmış gibi kocamandı.

İstavroz çıkardıktan sonra bekçiye dönerek, "Afanasi, fener yok mu? Yulaf vereceğim hayvanlara," dedi.

Dutlov, İlya'ya aldırmaksızın yavaşça bir mum artığını yakmaya koyuldu. Eldivenleri ile kırbacı kemerine sokuluydu, cepkenini özenle giymişti, yalnız iş düşündüğünü gösteren yüzü geçim kaygısıyla gölgelenmişti; bayağı, durgun bir anlatımı vardı.

İlya, amcasını görünce sustu, gözlerini üzüntüyle iskemleye çevirdi. Sonra muhtara dönerek, "Yermila, bana votka getir, içki içmek istiyorum," dedi.

Sesi öfkeli, hüzünlüydü.

Kvas'ını kaşıklamakta olan muhtar, "Votka içmenin sırası mı şimdi? Görüyorsun, herkes yedi içti, yattı! Bağıracak ne var?" diye çıkıştı.

"Bağıracak ne var?" sözü aklına bağırmayı getirmiş olmalıydı İlya'nın.

"Buraya baksana sen, içki veriyor musun, vermiyor musun?" dedi sesini yükselterek.

Muhtar, Dutlov'a döndü:

"Şunu bari sen yatıştır. Ne olur!.."

Bu sırada Dutlov feneri yakmış, işin sonu nereye varacak diye merakla bekliyordu. Yeğeninin çocukluğuna şaşırmışçasına yan gözle acıyarak baktı.

İlya başını önüne eğdi, yeniden bağırmaya başladı:

"İçki ver, yoksa rezalet çıkarırım!"

Muhtar alttan almaya başladı.

"Bırak İlya, bırak bağırıp çağırmayı! Çocukluk etme, Tanrı aşkına, iyi olmaz!"

Ama daha sözünü bitirmemişti ki, İlya yeniden fırladı, cama bir yumruk attı, avazı çıktığı kadar bağırdı:

"Alın işte size! Beni dinlemek istemediniz!"

Sonra kırmak için öbür cama koştu.

Polikuşka göz açıp kapayacak kadar kısa bir zamanda yana doğru iki kere yuvarlandı, ocağın köşesine öyle bir kaçış kaçtı ki, oradaki bütün hamamböceklerini ürküttü. Muhtar elinden kaşığını bıraktı, İlya'ya doğru

koştu. Dutlov feneri elinden yavaşça yere koydu, paltosunun kuşağını çözdü, dilini şaklatarak başını iki yana salladı, kendisini pencereye bırakmak istemeyen bekçiyle, muhtarla itişip kakışan İlya'ya yaklaştı. Duruşlarına bakılırsa İlya'yı sıkıca yakalamışlardı, ama amcasını elinde kuşakla görünce İlya'nın gücü on kat arttı, tutanların ellerinden sıyrıldı, yumruklarını sıkıp gözlerini belerterek ona doğru bir adım yürüdü.

"Yaklaşma bana, yoksa öldürürüm! Canavar herif! Haydut, oğullarınla birlikte beni mahvettiniz. Beni sen mahvettin! Madem öyle olacaktı beni neden everdiniz? Yaklaşma, öldürürüm!"

İlyuşka'nın görünüşü korkunçtu. Yüzü kıpkırmızı olmuş, gözleri yuvalarından fırlamıştı. Genç, diri bedeni ateşe düşmüş gibi titriyordu. Üzerine çullanan üç kişiyi öldürebilirmiş, hem de öldürmek istiyormuş gibi karşı koyuyordu.

"Kardeşinin kanını içiyorsun, katil!.."

Dutlov'un her zamanki durgun yüzü birden parlayıverdi. Bir adım ileri yürüdü.

"İyilik yaramadı sana," dedikten sonra, nereden geldiği anlaşılmayan bir güçle yeğenini yakaladı, ikisi birden yere yuvarlandılar, muhtarın yardımıyla gencin kollarını kıvırmaya başladılar. Bu iş en azından beş dakikalarını aldı. Sonunda köylülerin yardımıyla Dutlov yerinden doğruldu, paltosunun eteğini İlya'nın elinden kurtararak kalktı, İlya'yı da elleri arkada bağlı olarak ayağa kaldırıp köşedeki sedire oturttu.

Dutlov boğuşmadan dolayı soluk soluğa, gömleğinin kemerini düzeltirken söyleniyordu:

"Yapma, etme, dedik, sözümüzü dinletemedik."

Bekçiye döndü:

"Başının altına cepkenini koyuver, yoksa boynu tutulur."

Feneri aldı, paltosunun belini bir iple bağladı, atlara bakmak için dışarıya çıktı.

Saçları karmakarışık, yüzü solgun, yeleği dışarı fırlamış olan İlya odayı gözden geçiriyor, sanki nerede olduğunu anlamaya çalışıyordu. Bekçi kırık

cam parçalarını topladı, esmesin diye pencereye bir gocuk tıkadı. Muhtar, yeniden *kvas*'ının başına çöktü.

"Ah İlyuha[18], İlyuha! Acıyorum sana. Ama ne yaparsın! Bak, Horyuşkin de evli, kurtuluş yok askerlikten."

İlya öfkeli, soğuk bir sesle, "Katı yürekli amcamın yüzünden bütün bunlar," dedi. "O yalnız kendi çocuklarına acır. Anam söylüyordu, Kâhya gitmemem için kurtarmalık ödemesini söylemiş. 'Gücüm yetmez,' diye kestirip atmış. Kardeşimle birlikte evlerine az mı yardım ettik. Alçak herif!"

Dutlov içeriye girdi, kutsal tasvirlerin önünde durup dua etti, üstündekileri çıkardı, sonra gelip muhtarın yanına oturdu. Aşçı kadın ona da bir tabak *kvas* ile kaşık getirdi. İlya yatışmıştı, gözlerini yumdu, başını katlanmış cepkeninin üstüne koydu. Muhtar sesini çıkarmadan onu göstererek başını salladı. Dutlov kollarını iki yana açtı.

"Acımaz olur muyum? Kardeşimin öz oğludur. Baktıkça içim sızlıyor. Gelgelelim, onların gözünde acımasızız. Genç ama kurnaz bir karısı vardır, aklına takmış, paramız varmış da, ödeyebilirmişiz de... Başıma kakıp durdular. Delikanlıya az acımıyorum doğrusu!"

Muhtar, "İyi çocuktur," dedi.

"Bunlarla uğraşacak gücüm kalmadı. Yarın İgnat'ı göndereyim de, karısı gelmek istiyordu, getirsin... Gitmeden görüşsünler."

Muhtar kalktı, ocağın üstüne çıkarken, "Olur, gönder," dedi. "İnsan paraya fazla değer vermemeli."

Tüccarın bir ırgatı yattığı yerden başını kaldırıp söze karıştı:

"Parası olsa yeğenine kıyar mıydı?"

Dutlov bunun üzerine, "Ah! Şu para yok mu?" dedi. "Bütün günahlar ondan çıkıyor. Kitapta bile yazılı, paradan daha fazla günah getiren nesne yoktur."

Bekçi de konuşmaya katıldı:

"Kitapta neler yazılmamış ki! Bana birisi anlattıydı. Bir tüccar varmış, çok para biriktirmiş, ama kimseye zırnık koklatmazmış. Parasını çok sevdiği için hepsini mezarına götürmeyi düşünmüş, ölümü yaklaşınca tabutuna yastığını da koymalarını buyurmuş. Kimse farkına varmamış.

Sonra oğulları parayı aramaya başlamışlar, bir şey bulamamışlar. Oğullarından biri, paranın yastıkta olabileceğini akıl etmiş. Çar dahi işitmiş bunu, mezarı açmalarına izin vermiş. Ama ne olmuş, biliyor musunuz? Açmışlar, yastıkta bir şey bulamamışlar, tabut engereklerle doluymuş, hepsini olduğu gibi yeniden gömmüşler. İşte görün, paranın aslı neymiş!"

Dutlov, "Biliriz, günahı çoktur," dedi. Ayağa kalktı, dua etmeye başladı.

Tasvirlerin önünde duasını tamamladıktan sonra yeğenine baktı. İlya uyuyordu. Yanına yaklaştı, ellerinden kuşağı çözdü, gitti yattı. Öbür köylü de uyumak için atların bulunduğu yere yollandı.

9

Ortalık durulunca, Polikey suçlu gibi usulcacık aşağıya indi, yol hazırlığına koyuldu. Asker adayları ile birlikte burada gecelemek korkunç bir şey gibi gelmişti ona. Horozların ötüşü gitgide sıklaşıyordu. Davul, yulafının tümünü de yemişti, su istiyordu zavallıcık. İlyiç'in atı koştu, köylü arabalarının yanından geçip gitti. Şapka, içindeki zarfla birlikte sapasağlam duruyordu. Arabanın tekerlekleri, donmuş Pokrovsk yolunda yeniden takırdadılar. Kentin dışına çıkınca Polikey birdenbire hafiflediğini hissetti. Nedense hep, birileri peşinden kovalıyormuş, onu durduracaklarmış, ellerini arkaya bağlayarak ertesi gün İlya'nın yerine onu teslim edeceklermiş gibi bir duygu vardı içinde. Ayazdan mı, korkudan mı bilinmez, sırtından soğuk ürpertiler geçiyor; Davul'u habire kırbaçlıyordu. Karşısına ilk çıkanlar, uzun kışlık şapkalı bir papaz ile şaşı uşağı oldu. Polikey onları görünce daha da korktu. Ama kentin dışında bu korku biraz yatıştı. Davul, kendi kendine yürüyordu artık, yolun ilerisi görünmeye başlamıştı. İlyiç şapkasını çıkardı, paraları yokladı. "Koynuma mı koysam, ne yapsam? Bir daha sıkıca sarınıp kuşanmak gerek. Dur, şu tümseği de geçeyim, orada arabadan inerim, yeniden sıkı sıkıya giyinirim. Şapka, üstünden iyice dikili, alttaki astardan da düşmez. En iyisi eve kadar başımdan hiç çıkarmayayım," diye düşündü. Tümseği geçince Davul kendi isteğiyle, arabaya yedek at koşulmuş gibi yokuş aşağı koşmaya başladı. Davul gibi eve erken gitmeye can atan Polikey de ona engel olmadı, hayvanı durdurmak gelmedi içinden. Hanımefendisine karşı duyduğu şükran yanında onun kendisine vereceği üç altını, evdekilerin sevincini hayal etmeye başladı. Şapkasını bir daha çıkardı, mektubu elledi, sonra şapkayı başına güzelce yerleştirdi, gülümsedi. Şapkanın dıştaki büzmeleri yıpranmıştı hayli eskiden, Akulina yırtılan bir yeri önceki gün özene bezene dikmişti, ama şapkanın öbür büzmesi biraz aralanmış, Polikey karanlıkta şapkayı çıkarıp para dolu mektubu pamuğun altına derince sokayım derken orasının dikişlerini daha çok sökmüş, zarfın ucu o büzmeden dışarıya fırlamıştı.

Ortalık aydınlanmaya başladı, bütün gece uyuyamayan Polikey'i bir uyuklama tuttu. Arkaya kayan şapkasını biraz ileri iterken zarfı daha çok

dışarı çıkardı, uykunun tatlı gevşekliğine bıraktı kendini. Araba sarstıkça başı yan tahtaya çarpıyordu. Eve yakın açtı gözlerini. İlk hareketi şapkasına sarılmak oldu. Şapka başında sımsıkı duruyordu, içinde zarfın durduğundan emin, çıkarıp bakmadı bile. Davul'u sürdü, altındaki kuru otu düzeltti, yeniden konak bekçisi havasını takınarak, çevresine kurumla bakına bakına eve doğru ilerledi.

İşte mutfak, işte "konağın yan bölmesi", işte keten taşıyan marangozun karısı, işte konağın kendisi... Polikey buraya girecek, kendisinin ne kadar güvenilir, ne kadar dürüst bir insan olduğunu gösterecekti. "Başkasına iftira atmak kolaydır," diyecekti. Hanımefendi, "Teşekkür ederim, Polikey, al sana üç altın..." diyecek, belki beş, belki de on altın verecek; ona ikram etmek için çay, belki de votka getirmelerini buyuracaktı. Yediği soğuktan sonra votka iyi giderdi doğrusu: "On altınla bayramda şenlik yaparız, çizme satın alırım, dört buçuğunu Nikita'ya verir, borcumu öderim. Son günlerde çok askıntı olmaya başladı..." Eve yüz adım kalmıştı ki Polikey atı bir daha kırbaçladı, kemerini, yakasını düzeltti, şapkasını çıkardı, saçlarını düzeltti; acele etmeden elini astarın altına soktu. Eli şapkada dolaştı, şurasına burasına çabuk çabuk gitti geldi. Öbür eli de oraya daldı, yüzü sarardı, sarardı; eli yırtık büzmeden dışarı fırlayıp çıktı... Polikey dizlerinin üzerinde doğruldu, atı durdurdu; arabanın içini, otu, çarşıdan aldığı öteberiyi gözden geçirdi; koynunu, şalvarını inceden inceye aradı. Para zarfı hiçbir yerde yoktu. Saçlarını kavradı.

"Aman Tanrım! Nasıl olur? Vay başıma gelenler!" diye inledi.

Geldiğini görmelerini istemediği için Davul'u hemen geriye döndürdü, şapkasını başına geçirdi; şaşıran, memnun olmayan Davul'u geldiği yönde gerisin geriye sürmeye başladı.

Davul, "Polikey'le yola gitmeyi hiç sevmem. Hayatımda bir kerecik beni zamanında yemledi, suladı diye, böyle olmayacak biçimde aldatıyor. Eve varmak için nasıl da uğraştıydım! Yorulmuştum, tam evdeki otun kokusu burnuma gelmeye başlamıştı. Şimdi beni ters yöne doğru sürüyor!" diye düşünüyor olmalıydı.

Ayağa kalkan Polikey, dizginleri Davul'un ağzını acıtırcasına çekerken bir yandan kırbaçlıyor, bir yandan da gözlerinden yaşlar akarken, "Deh, Tanrı'nın cezası! Deh!" diye bağırıyordu.

10

O gün akşama kadar Polikey'i, Pokrovsk'ta gören olmadı. Öğleden sonra hanımefendi birkaç kez evine adam gönderip sordurdu. Her seferinde Aksyutka koşuyordu. Akulina kocasının daha gelmediğini, belki onu tüccarın oyalayıp alıkoyduğunu ya da ata bir şey olduğunu söyledi. "Acaba topalladı mı? Geçen sefer Maksim bütün gün yolda kalmış, hep yaya yürümüş," diyordu. Aksyutka kollarını sarkaç gibi sallayarak birçok kez gidip geldi. Akulina kocası için gecikme nedenleri uyduruyordu, kendini avutmaya çalışıyor, ama bir türlü beceremiyordu. Göğsüne bir ağırlık çökmüştü, ertesi günkü bayram için iş yapmak gelmiyordu içinden. Marangozun karısının birkaç kez, "Tıpkı İlyiç'e benzeyen bir adam konağa kadar geldi, sonra geri dönüp gitti," diyerek Polikey'i gördüğünü söylemesi, üzüntüsünü daha da artırıyordu. Çocuklar da sabırsızlıkla bekliyorlardı babalarını. Ama onlarınki başka nedenlerden ötürüydü. Anyutka ile Maşka, kendilerine sırasıyla da olsa soğukta sokağa çıkma olanağı veren hırkadan ve cepkenden olmuşlardı. Bu yüzden yalnız entarileriyle, o da ancak evin az ilerisine kadar çıkabiliyorlar, orada hızla bir yay çizerek geriye dönüyorlardı. Onların bu hareketi konağın yan bölmesine girip çıkanların canını az sıkmıyor değildi. Bir keresinde Maşka su taşıyan marangozun karısının bacaklarına doğru öyle bir uçuş uçtu ki, kadının dizlerine çarpar çarpmaz daha başta ağıtı koyverdiyse de, perçeminin çekilmesini önleyemedi; bunun üzerine daha çok ağladı. Kimseyle tokuşmadığı zamanlar dosdoğru kapıdan içeriye fırlıyor, tekneye basarak, fırının üstüne çıkıyordu. Yalnız hanımefendi ile Akulina, Polikey'in geç kalışından ötürü gerçekten kaygılanıyorlardı; çocukların üzüntüsü ise babalarının sırtındaki giysiler yüzündendi. Hanımefendinin, "Polikey daha gelmedi mi? Nerede kalabilir?" sorusunu yanıtlarken Yegor Mihayloviç gülümsemiş, "Bilemem!" derken de tahminlerinin doğru çıkmasına içten içe sevinmişti herhalde. Duruma önem verdiğini göstermek için de, "Öğleye dönmesi gerek," demişti.

Polikey'in durumu hakkında bütün gün kimse bir şey öğrenemedi. Ancak sonraları onun yolda şapkasız koşturup durduğunu, herkesten, "Bir zarf buldunuz mu?" diye sorduğunu gören komşu köylüler çıktı ortaya.

Başka bir adam da onun yolun kıyısında uyurken görmüş. Arabaya koşulu, kösteklenmiş bir atın yanında yatıyormuş. Adam, "Polikuşka'yı sarhoş sandım. At iki gündür yemlenmemiş, sulanmamış, böğürleri birbirine geçmişti," dedi. Akulina sabaha kadar gözlerini kırpmadı, kulakları hep girişte bekledi, ama Polikey gece de gelmedi. Çoluksuz çocuksuz bir kadın olsa, üstelik ev işlerinde yardımcısı, aşçısı filan olsa üzülmek için bol vakit bulurdu herhalde. Ama onun üzülmeye ayıracak zamanı mı vardı? Üçüncü horoz ötüp de marangozun karısı kalkınca Akulina da kalkmak, ocak işlerine girişmek zorunda kaldı. O gün bayramdı, ortalık aydınlanıncaya değin ekmeği çıkarmak, *kvas* yapmak, gözleme pişirmek, ineği sağmak, gömleklerle entarileri ütülemek, çocukları yıkamak, su getirmek, komşu kadına bir an önce fırını serbest bırakmak gerekiyordu. Akulina kulağı kirişte bütün bu işlere sarıldı. Ortalık aydınlandı, çanlar çaldı, çocuklar kalktılar; Polikey hâlâ görünürlerde yoktu. Bir gün önce ilk kar düşmüştü; tarlaları, yolları, çatıları, alaca bulaca bir kar örtüsü örtmüştü. Bugünse bayram içinmiş gibi günlük güneşlik, bol ayazlı bir hava vardı; her şey ta uzaklardan görülebiliyor, sesler açıkça işitilebiliyordu. Ama ayakta durarak başını fırının ağzından içeri sokan Akulina gözleme pişirme işine öylesine dalmıştı ki, Polikey'in arabasıyla yaklaştığını işitmedi bile. Kocasının geldiğini ancak çocukların çığlıklarından anladı. Evin büyük kızı Anyutka kendi kendine giyinmiş, saçlarını bolca yağlamıştı. Üzerinde kabarık kabarık duran, basmadan, pembe ütüsüz yeni bir entari vardı. Hanımefendinin armağan ettiği bu entari nedense komşuların gözüne pek batardı. Saçları pırıl pırıldı, onlar için mum artığının yarısını harcamıştı, pabuçları yeni değilse bile güzeldi. Maşka henüz sırtındaki eskileri çıkarmamıştı, kir, çamur içindeydi. Temiz entarisini kirletmesin diye Anyutka, Maşka'yı yanına yaklaştırmıyordu. Babası elinde bir kesekâğıdıyla geldiğinde Maşka avludaydı. "Babaci gelmiş!" diye bağırarak Anyutka'nın önünde kapıya fırlayıverince, ablasının üstünü başını bir güzel kirletti. Daha fazla kirlenmekten korkmayan Anyutka, kardeşini hemen oracıkta bir güzel patakladı. Akulina işinin başından ayrılamıyordu. Çocuklara yalnız, "Gene başlamayın! Şimdi hepinizi sopadan geçiririm!" diye bağırırken kapıya baktı. Elinde kesekâğıdıyla içeriye giren İlyiç, hemen kendi "köşe"sine çekildi. Kocasının durgunluğu Akulina'nın gözünden kaçmadı, yüzünün ağlamakla gülümsemek arası bir havası vardı, ama Akulina o sırada bunları düşünecek durumda değildi.

Fırının yanından, "Ee, İlyiç, işin yolunda mı?" diye sormakla yetindi.

İlyiç bir şeyler mırıldandı, ama Akulina onun ne dediğini anlayamadı.

Bunun üzerine, "Ha!.. Hanımefendiye gittin mi?" diye bağırdı.

İlyiç köşesinde, karyolanın üstünde oturuyor, suçlu suçlu ve mutsuz gülümsüyordu. Karısının seslenişine uzun süre karşılık vermedi.

Akulina'nın bağırması bir daha duyuldu:

"Ne oldu İlyiç? Niye geciktin?"

Polikey ondan hiç beklenmedik bir soğukkanlılıkla, "Akulina, parayı hanımefendiye verdim. Çok memnun kaldı," dedi.

Sağına soluna daha bir tedirgin bakarak gülümsemeye başladı. Öncelikle iki şeye dikkatle bakıyordu. İri iri açılmış, tedirgin gözleri, beşikte yatan bebek ile beşiğe sarılı ipe çakılmış gibiydi. Polikey beşiğe yaklaştı, ince parmaklarıyla ipi çabuk çabuk çözmeye başladı. Sonra bakışları bebeğin yüzüne çevrildi, ama o sırada Akulina tahtanın üzerine koyduğu gözlemelerle içeri girdi. İlyiç hemen ipi koynuna soktu, karyolanın üstüne oturdu.

Akulina, "Nen var, İlyiç?" diye sordu. "Bugün keyfin pek yerinde değil."

Polikey kısaca, "Gece uyumadım," dedi.

O sırada pencerenin arkasından bir şey hızla geçti, bir an sonra da içeriye "yukarı kızı" Aksyutka, uçarak girdi.

"Hanımefendi, Polikey İlyiç'in hemen gelmesini buyurmuş, Avdotya Mikolavna gelsin dedi... Hemen şimdi."

Polikey bir Akulina'ya bir de kıza baktı.

"Hemen mi? Daha ne istiyor? Git söyle, şimdi geleceğim."

Bunu öylesine doğal bir sesle söylemişti ki, Akulina rahatladı. Hanımefendi belki de kocasına teşekkür etmek, ödüllendirmek istiyordu.

Polikuşka kalktı, dışarıya çıktı. Akulina ise tekneyi alıp iskemlenin üstüne koydu. Kapının yanındaki kovalardan soğuk, ocaktaki tencereden de sıcak su koyarak ılıştırdı, kollarını sıvadı, suya elini soktu.

"Maşka, hadi gel, yıkayayım seni," dedi.

Peltek, mızmız kız ağlamaya başladı.

"Gel, Tanrı'nın belası, temiz gömlek giydireceğim sana. Geber, e mi! Gel, hadi, daha ablanı da yıkayacağım."

Bu arada Polikey "yukarı kızı"nın peşinden değil, bambaşka bir yere gitti. Sofrada, duvarın yanında dimdik yükselen bir merdiven vardı, çatıya çıkardı. Sofaya girince Polikey sağına soluna baktı, kimseyi görmeyince başını eğerek, çevik adımlarla koşarcasına merdivenlerden tırmandı.

Hanımefendi, saçlarını tarayan hizmetçisi Dunyaşa'ya sabırsızlıkla, "Ne demek bu? Bak, Polikey hâlâ gelmedi. Nerde kaldı bu adam? Niçin gelmiyor?" diye soruyordu.

Aksyutka uşaklar bölmesine bir daha koştu, dar sofaya uçarak girdi. İlyiç'e seslendi. Maşka'yı yıkadıktan sonra az önce bebeği tekneye oturtmuş olan Akulina, çocuğun çığlıklarına aldırmaksızın seyrek saçlarına su döküyordu. Bebek bağırıyor, yüzünü buruşturuyor, minicik zayıf elleriyle kendini korumaya çalışıyordu. Akulina iri ellerinden biriyle bebeğin çukur çukur yumuşak sırtını tutuyor, öbürüyle de yıkıyordu. Haberci kızın seslenişi üzerine büyük bir tedirginlik içinde çevresine bakınarak, "Baksana şu adama, bir yerde uyuyup kalmasın," dedi.

O sırada marangozun karısı, göğsü bağrı açık, saçları henüz taranmamış, eteğini tuta tuta tavan katına, kuruyan entarisini almak için çıkmaktaydı. Birden yukardan bir çığlık yükseldi. Marangozun karısı dört ayak üstü, geri geri, koşmaktan çok yuvarlanarak merdivenden aşağıya indi.

"İlyiç! İlyiç!" diye bağırıyordu.

Akulina bebeği ellerinden bıraktı. Marangozun karısı ağlarken, "Kendini asmış!" diye bir çığlık daha attı.

Bebeğin yumak gibi sırtüstü gelerek, ayakları havada, başının suya battığını fark etmeyen Akulina, sofaya koştu. Marangozun karısı, "Kirişte... asılı," dedi, fakat Akulina'yı görünce durdu.

Akulina merdivenlere atıldı, komşu kadının kendisini tutmasına vakit bırakmadan koşarak yukarıya çıktı. Ve korkunç bir çığlık attıktan sonra oraya yığılıverdi. Koşup gelenler onu yakalamasalardı, aşağıya düşüp parçalanabilirdi.

11

Kalabalığın şaşkınlığı arasında birkaç dakika bir şey anlaşılamadı. Toplananların sayısı arttıkça artıyor; herkes bağırıyor, konuşuyor, çocuklar, ihtiyar kadınlar ağlıyorlardı. Akulina kendinden geçmiş yatıyordu. En sonunda marangozun yanında koşarak gelmiş olan Kâhya'yla birlikte yukarıya çıktılar. Marangozun karısı, Polikey'in böyle bir şey yapacağı aklının köşesinden geçmezken, entarisini almak için yukarıya çıktığını, onu orada kendini asmış gördüğünü belki yirminci kez anlattı.

"Baktım, bizim İlyiç, şapkası da yanında ters yüz edilmiş duruyor. Bir de ne göreyim, ayakları sallanmıyor mu! Beni bir titremedir aldı. Kolay mı, adam kendini asmış, ben de karşısında duruyorum! Aşağıya nasıl indiğimi bilmiyorum artık. Tanrı'nın işi işte, nasıl kurtulduğuma kendim de şaştım! Esirgemiş Yaradan! Kolay mı sandınız! Merdivenlerdeki şu dikliğe, şu yüksekliğe bakın! Kurtulamazdım inanın ki!"

Yukarıya çıkanlar da aynı şeyi anlatıyorlardı. Yalnızca gömlek ve pantolon giymiş olan İlyiç, beşikten çözmüş olduğu iple kirişte asılı duruyordu. Tersine çevrilen şapkası da oradaydı. Cepken ve hırkası düzenli bir biçimde katlanmış olarak yanındaydı. Ayakları yere değiyordu, ama cansızdı, bir cesetti artık. Akulina kendisine gelir gelmez gene merdivene atıldıysa da onu oraya bırakmadılar.

Köşeden birden peltek kızın çığlığı işitildi:

"Anneciğim, Smoyka'nın ağzına su dolmuş!"

Akulina yeniden ellerden sıyrıldı, "köşe"sine koştu. Bebek teknede sırtüstü, kımıldamadan yatıyor, bacakları bile oynamıyordu. Akulina, çocuğu kaptığı gibi çıkardıysa da çocuk soluk almıyor, hareket etmiyordu. Zavallı anne onu karyolanın üstüne fırlattıktan sonra, öne eğilerek öyle şiddetli, kulak çınlatıcı, korkunç bir kahkaha attı ki, ilkin gülmeye başlayan Maşka kulaklarını tıkayarak ağlaya ağlaya sofaya koştu. Kalabalık ağlama sızlamalarla "köşe"ye doldukça doluyordu. Bebeği alıp götürdüler, göğsünü, sırtını ovdular, ama çabaların hepsi boştu. Akulina yatakta debeleniyor, kahkaha atıyordu durmadan. Kahkahaları işitenler dehşete

düşüyorlardı. Sofada toplanan bu çeşit çeşit insan -kadın, erkek, ihtiyar, çoluk çocuk- kalabalığını görünce, konağın yan bölmesinde bu kadar çok insanın nasıl barındığına şaşmamak elde değildi. Herkes sağa sola koşturuyor, konuşuyor, çoğu ağlıyor, ama kimse bir şey yapamıyordu. Öyküsünü henüz işitmeyenleri buldukça marangozun karısı beklemediği görüntü karşısında nasıl allak bullak olduğunu, merdivenden düşmekten nasıl kurtulduğunu anlata anlata bitiremiyordu. Kadın hırkası giymiş olan pinpon büfeci, ölen beyefendi zamanında bir kadının kendini su bendine atarak boğulduğunu anımsadı. Kâhya, gelmeleri için papaza, köy bekçisine haberci saldı; yukarıya nöbetçi dikti. Gözleri yuvasından fırlayan "yukarı kızı" Aksyutka, bir delikten çatıya bakıp duruyor, orada bir şey görmediği halde gözlerini delikten ayırıp da hanımına durumu bildirmeye gidemiyordu. Hanımefendinin eski oda hizmetçisi olan Agafya Mihaylovna, sinirlerini yatıştırmak için bir bardak çay getirmelerini istiyor, ağlıyordu.

Anna Ana, zeytinyağından yumuşamış, becerikli elleriyle ölü bebeği sarıp sarmaladı, sehpanın üstüne yatırdı. Kadınlar, Akulina'nın yanında seslerini çıkarmadan ayakta dikiliyorlardı. "Köşe"de birbirine sarılan Polikuşka'nın çocukları annelerine bakıp bakıp ağıtı koyveriyorlar, sonra susuyorlar, yine bakıyorlar, birbirlerine daha çok sarılıyorlardı. Kalabalığı gördükçe gelen köylüler, çocuklar, sahanlığın önünde birikmişlerdi; korkulu gözlerle kapıya, pencerelere bakıyorlar, bir şey görüp anlamadıkları için ne olup bittiğini birbirlerine soruyorlardı. Biri marangozun karısının bacağını baltayla kopardığını, öbürü çamaşırcı kadının üçüz doğurduğunu, bir başkası, aşçının kedisinin kudurup herkesi ısırdığını anlatıyordu. Ama işin doğrusu yavaş yavaş duyuldu, en sonunda hanımefendinin kulağına kadar vardı. Kadıncağızı korkunç habere hazırlayamamışlardı bile. Patavatsız Yegor her şeyi olduğu gibi söyleyiverdi; hanımefendinin sinirlerini o kadar bozdu ki, kadın uzun süre kendine gelemedi.

Kalabalık durumu öğrendikçe yatışıyordu. Marangozun karısı semaveri ocağa sürdü, çay kaynattı. Bu sırada çağrılmadıklarını fark eden yabancılar, orada daha fazla kalmayı yakışıksız buldular: Çocuklar sahanlığın önünde kavgaya başlamışlardı bile. Herkes işin doğrusunu öğrenmişti artık, istavroz çıkarıp yavaş yavaş dağılıyorlardı. Ama birisinin, "Hanımefendi! Hanımefendi geldi!" diye bağırdığını işitince kalabalık

yeniden toplandı, hanımefendiye yol vermek için yana çekildiler. Onun ne yapacağını görmek istiyorlardı. Yüzü soluk, gözleri yaşlı olan hanımefendi, eşikten sofaya geçti. Akulina'nın "köşe"sine girdi. Kapıda yirmi-otuz baş yan yana, içeriye bakıyordu. Gebe bir kadın, pek sıkıştırılmış olacak ki, bir çığlık attı, ama bu durumdan hemen yararlanarak kendine önde bir yer kaptı. Hanımefendiyi Akulina'nın "köşe"sinde görmemek olur muydu hiç! Uşaklar için bu, şenliğin sonunda atılan maytaplar gibiydi. Şenlik maytapları olsun, ipekli, dantelli giysileriyle Akulina'nın "köşe"sine giren hanımefendi olsun, onlar için aynı güzel şeylerdi. Hanımefendi, Akulina'ya yaklaştı, ellerinden tuttu, ama Akulina ellerini geriye çekti. Yaşlı uşaklar onun bu davranışını onaylamadıkları için başlarını salladılar. Hanımefendi, "Akulina! Yavruların var, kendine acı," dedi.

Akulina bir kahkaha attı, ayağa kalktı:

"Benim yavrularım iyidir, güzeldir..."

Sonra çabuk çabuk, "Paralar bende değil," diye mırıldandı. "İlyiç'e parayı almamasını on kez söyledim. Aklını çeldiler senin, dedim. Onu siz kandırdınız, efendim. Para pul istemem, böyle şeyler sana yaramaz," dedim.

Sonra çılgınca kahkahalar atmaya başladı.

Hanımefendi geriye döndü, hastabakıcıdan hardal istedi, "Soğuk su getirin!" diye bağırdı, kendisi de su aramaya başladı. Ama Anna Ana'nın önünde duran ölü bebeği görüverince yüzünü yana çevirdi; oradakilerin hepsi onun yüzünü eşarpla örterek ağladığını gördüler. Anna Ana, bebeğin yüzünü bezle çabucak örttü; şişmiş becerikli elleriyle küçük ölünün kolunu düzeltti. Sonra dudaklarını ısırıp gözlerini iyice kısarak öyle bir ah çekti ki; onun bu hareketinden ne kadar iyi yürekli bir kadın olduğunu herkes anlamış olmalıydı. (Bunları hanımefendi görmediyse yazık oldu, hepsi de onun için yapılmıştı, çok hoşuna gidecekti.) Ama hanımefendi bunları görmemişti, çünkü hiçbir şey görecek durumda değildi. Hüngür hüngür ağlıyordu, isteri nöbetine tutulmuş gibiydi. Birkaç kişi hanımefendiyi koltuklayarak sofaya, oradan da eve götürdüler. Evlerine dağılırlarken, "Hepsi onun yüzünden oldu," diye düşünüyorlardı. Akulina durmadan gülüyor, saçma sapan şeyler söylüyordu. Onu başka bir odaya çıkardılar, kanını aldılar, kolunu hardallı bezlerle sardılar, başına buz koydular. Akulina hiçbir şey anlamıyor, kahkaha üstüne kahkaha atıyordu. Öyle

şeyler söylüyor, öyle garip şeyler yapıyordu ki, onun hareketlerini görenler kendilerini tutamayarak gülüyorlardı.

12

Pokrovsk Konağında bayram neşesizdi. Havanın güzel olmasına karşın halk eğlenmeye çıkmıyordu. Kızlar şarkı söylemiyorlardı; kentteki fabrikadan dönen işçiler ne armonika, ne balalayka çalıyor ne de kızlarla dans ediyorlardı. Hepsi köşelerinde oturuyor, konuşsalar bile, aralarında kötü biri varmış da onlar işitecekmiş gibi usul usul konuşuyorlardı. Gündüz gene önemli bir şey olmadı, ama ortalık kararır kararmaz köpekler ulumaya başladı, sert bir rüzgâr çıkarak bacalarda uğuldadı. Uşakların üstüne öyle bir korku çöktü ki, mumu olanlar kutsal tasvirlerin önünde yaktılar, köşelerinde yalnız oturanlar o geceyi birlikte geçirmek için kalabalığı çok komşularının evlerine gittiler. Ahır bakıcıları dışarı çıkamadılar, o yüzden zavallı hayvanlar o gece yemlenmeden kaldı. Şişelerdeki kutsal suyun hepsi kullanılıp bitirildi. Birçokları çatı katında birinin ağır adımlarla yürüdüğünü işitti; demirci, bir yılanın çatıya uçtuğunu gördü. Polikey'in "köşe"sinde evde oturanlardan kimse kalmamıştı. Çocuklar ve çıldıran anne başka yerlere götürülmüşlerdi. Orada ölü bebek ile iki ihtiyar kadın ve gezici bir rahibe vardı. Rahibe bıkmadan usanmadan dua üstüne dua okuyordu. Bu dualar ölen çocuk için değil, üst üste gelen belalar dolayısıylaydı. Hanımefendi böyle istemişti. İhtiyar kadınlar bile "Rahibe Kofizma Duası" okur okumaz yukardaki kirişin sallanmaya başladığını işittiler. Marangozun karısı evine çocuğunun vaftiz annesini çağırmıştı; onunla birlikte bütün gece uyumadılar, haftalık yedek çayı içip bitirdiler. Onlar da yukardaki kirişin çatırdadığını, içi dolu çuvallar düşüyormuş gibi gürültüler geldiğini işittiler. Nöbetçi köylüler uşaklara cesaret vermeselerdi, tümü o gece korkudan öbür dünyayı boylarlardı. Erkekler sofada yatıyorlardı. Sonradan onlar da tavandan gelen tuhaf sesler işittiklerini söylediler. Oysa o gece sakin sakin acemi erlerden söz etmişler, ekmek yemişler, hatır hatır kaşınmışlar, en başta da sofayı öyle bir köylü kokusuyla doldurmuşlardı ki, bir ara oraya giden marangozun karısı yere tükürerek, "Köylü milleti işte, onlardan başka ne beklenir ki!" diye söylenmişti. Ama ne olursa olsun, tavanda kendini asmış bir adam vardı. Sanki kötü ruh gelip geniş kanatlarını gererek konağın yan bölmesini örtmüştü. Zavallı insanlar kötü

ruhun varlığını yakından duyuyorlar, korkudan ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Bu insanlar niçin böylesine korkmuşlardı, korkmakta haklı mıydılar, orasını bilmiyorum. Gene de haklı olduklarını sanmam. Öyle sanıyorum ki, yürekli bir adam bu korkunç gecede eline bir mum ya da fener alıp istavroz çıkararak ya da çıkarmaksızın tavana tırmandıktan sonra mumun ışığıyla gecenin karanlığını korkusunu dağıta dağıta, kirişleri, kum yığınını, örümcek kaplı fırın bacasını, marangozun karısının almayı unuttuğu entariyi aydınlata aydınlata İlyiç'e kadar yaklaşarak korkuya kapılmadan feneri yüz yüksekliğine kaldırıp baksaydı, gömleğinin yakası açık, göğsünde haçı olmayan bir ölüyle karşılaşacaktı. İp uzadığı için ölünün ayakları yere değiyordu. Zayıf gövdesi ölgünce yana kıvrılmış, başı göğsüne düşmüştü. Gözleri açıktı, ama bu gözler artık görmüyordu. İyilikçi yüzünde uysal, suçlu bir gülümseme vardı. Bu ölünün her şeyinden bir dinginlik, bir sessizlik akıyordu. İlyiç haçını çıkarıp kirişin üstüne koymuştu, bununla birlikte görünüşü hiç de korkunç değildi. Karyolasının köşesine çekilip dağınık saçları, ürkek gözleriyle gökten çuvalların düştüğünü söyleyen marangozun karısı, ondan çok daha korkunç ve ürkütücü olsa gerekti.

Yukarda, yani hanımefendinin konağında da yan bölmedeki gibi bir korku hüküm sürüyordu. Hanımefendinin odası kolonya ve ilaç kokusuyla dolmuştu. Dunyaşa sarı balmumu ısıtıyor, merhem yapıyordu. Bu merhemin ne işe yaradığını bilmem, ama hanımefendinin her hastalanışında bunun yapıldığını çok iyi biliyorum. O gün sinirleri hastalık derecesinde bozuktu. Dunyaşa'ya yardım etmek için oraya o gece teyzesi de gelmişti. Öbür hizmetçi kız ve ayak işlerine koşan Aksyutka ile birlikte dört kişi hizmetçi odasında oturuyorlar, alçak sesle konuşuyorlardı.

Dunyaşa, "Yağı kim getirecek?" diye sordu.

Hizmetçi kız korkulu bir sesle, "Avdotya Mikolayevna, ben yağ mağ getirmem," dedi.

Aksyutka, "Ben tek başıma koşuveririm, korkmam," dediyse de onun da içine bir korku düştü.

Dunyaşa hemen, "Hadi, akıllı kızım, Anna Ana'ya koşuver! Yağ bardağın içindedir, dökmeden getir," dedi.

Aksyutka bir eliyle eteğini topladı, bu yüzden bir kolunu sallayamıyordu, ama öbür kolunu gidiş doğrultusuna iki kat fazla sallayarak uçtu gitti. Çok korkuyordu. Yolda birini, sözün gelişi kendi annesini görse ya da sesini işitse, korkudan ödü patlardı herhalde. Gözlerini kapatmıştı, çok iyi tanıdığı patikada koşuyor, koşuyordu...

13

Gür bir erkek sesi Aksyutka'nın ta kulağının dibinde, "Hanımefendi uyuyor mu, yoksa uyanık mı?" diye sordu. Aksyutka iyice kıstığı gözlerini açınca, karşısında konağın yan bölmesinden daha yüksek duran bir karaltı gördü. Bir çığlık atarak hemen geriye döndü, öyle hızlı koşmaya başladı ki, eteği bile arkasından zor yetişiyordu. Bir sıçrayışta konağın sahanlığına, ikinci sıçrayışta hizmetçiler bölmesine geldi: Yabanıl bir çığlıkla kendini yatağa dar attı. Dunyaşa, teyzesi ve öbür hizmetçi kız oldukları yerde donakaldılar. Henüz kendilerine gelmemişlerdi ki, ilkin holde, sonra kapının önünde ağır ağır ilerleyen kararsız ayak sesleri işittiler. Dunyaşa elindeki merhemi yere düşürerek hanımının yanına koştu, ikinci hizmetçi duvarda asılı duran etekliğin arkasına gizlendi. Aralarında en yürekli olan, Dunyaşa'nın teyzesi kapıya arkadan dayanmak istedi, ama o sırada kapı açılarak içeriye yaşlı bir köylü girdi. Bu, kayık gibi geniş çarıklar giymiş olan Dutlov'du. Kızların korkusuna aldırmaksızın gözleriyle duvarda bir aziz resmi aradı, köşede asılı küçük tasvir kutusunu göremediği için fincan dizili dolaba[19] dönerek istavroz çıkardı. Şapkasını pencerenin önüne koyduktan sonra, koltuğunun altını kaşımak istiyormuş gibi elini gocuğunun içine iyice soktu, oradan çıpa biçiminde, beş yere yanık rengi mühür basılmış bir zarf çıkardı. Dunyaşa'nın teyzesi elini göğsüne götürüp güçlükle konuşarak, "Aman, Semyon Dutlov, ödümü patlattın," dedi. "Bak, zor konuşuyorum, yüreğim ağzıma geldi."

Eteğin arkasından çıkan ikinci kız, "Böyle paldır küldür içeri girilir mi?" diye söylendi.

"Hanımefendiyi de telaşlandırdınız. Sormadan etmeden hizmetçiler bölümüne girilir mi? Köylü işte, ne olacak!"

Dutlov kimseden özür dilemeden hanımefendiyi görmek istediğini söyledi.

Dunyaşa, bu kaba köylünün davranışına karşılık, "Hanımefendi hasta," diye tersledi onu.

Bu sırada Aksyutka, kulakları çınlatan çirkin bir sesle gülerek tekrar başını yastıkların arasına soktu. Kahkaha attıkça pembeleşen boynundan, kızaran yanaklarından etinin kopup gitmesinden korkuyormuş gibi, başını oradan bir saat kadar çıkarmadı. Dunyaşa ile teyzesi bu delişmen kıza epeyce çıkıştılar. Koca koca insanların bir köylüden korkmaları Aksyutka'nın çok garibine gitmişti; gülmekten kendini alamıyor, pabuçlu ayakları hop hop oynarken bütün gövdesi titriyordu.

Dutlov durdu, küçük yaramaza neler olduğunu anlamak ister gibi dik dik baktı, ama bir anlam veremeyince konuşmasını sürdürdü:

"Demek öyle! Çok üzüldüm. Ne olur, kendisine bir köylünün para dolu bir mektup bulduğunu söyler misiniz?"

"Ne parası?"

Dunyaşa durumu hanımına bildirmeden önce mektubun üstündeki adresi okudu, Dutlov'dan, İlyiç'in kentten getirmesi gereken bu parayı nerden, nasıl bulduğunu sordu. Her şeyi öğrendikten sonra, hâlâ gülmeye devam eden haberci kızı zorla hole çıkararak, hanımının yanına gitti. Hanımefendi, Dutlov'u içeri almak istemiyordu. Dunyaşa ise bu konuda fazla bir şey açıklamamıştı. Dutlov ne yapacağını bilemez bir durumdaydı.

Hanımefendi, "Benim bütün bu olanlara aklım ermiyor. Ne parası, hangi köylü? Şimdi kimseyi göremem. Beni rahat bırakın," demişti.

Dutlov zarfı elinde evirdi çevirdi.

"Şimdi ben ne yapacağım? Az para değil ki! Bir daha oku bakalım kızım, burada ne yazıyor?"

Dunyaşa adresi ona bir daha okudu. Dutlov bir türlü inanamıyordu. Paraların hanımefendiye ait olmayabileceği, ona adresi yanlış okudukları gibi bir kanıya saplanmıştı. Bunun üzerine Dunyaşa bir kez daha okudu. Adam içini çekti, zarfı koynuna soktu, dışarı çıkmak için kapıya yöneldi. Çıkarken de, "Anlaşıldı, bu parayı bekçiye vereceğiz," dedi.

Zarfın, köylünün koynunda kayboluşunu seyreden Dunyaşa, onu durdurarak, "Dur bakayım," dedi. "Bir kez daha deneyeyim. Mektubu da ver."

"Semyon Dutlov'un yolda bulduğunu söyleyin."

"Peki, hadi ver şunu!"

"İçinde yalnız mektup var sandım. Bir köylüye okuttum, meğer para da varmış."

"Hadi, ver artık!"

Değerli zarfından ayrılmak istemeyen Dutlov, durmadan konuşuyordu:

"Kötü bir şey olmasın diye eve bile uğramadım. Böyle söyleyin. Doğruca buraya geldim."

Dunyaşa zarfı aldı, ikinci kez hanımının yanına yollandı. Hanımefendi sert bir sesle onu kapıda durdurdu:

"Ah, gene mi aynı konu, Dunyaşa! Bana bu paralardan söz etme, Tanrı aşkına. Polikuşka'yı gözlerimin önüne getiriyorum da..."

Dunyaşa diretiyordu:

"Efendim, köylü parayı kime vereceğini soruyor."

Hanımefendi zarfı açtı, paraları görür görmez yerinden sıçradı, sonra derin düşüncelere daldı.

"Uğursuz paralar! Bunlar iki kişinin başını yedi! Hemen al götür!"

"Dutlov bulmuş, efendim. Gitsin mi, yoksa kendisini görecek misiniz?"

Dunyaşa ağırdan alıyordu. Biraz daha bekledikten sonra, "Paranın hepsi tamam mı? Eksilmiş mi, hanımcığım?" diye sordu.

Hanımefendi, Dunyaşa'nın elini yakaladı.

"Gözüm görmesin bu paraları! Uğursuzdur bunlar. Ona söyle, isterse kendisinin olsun."

Sonra şaşkın şaşkın duran Dunyaşa'ya baktı.

Karşısında çocuk varmış gibi gülerek konuşan Dunyaşa, "Bin altı yüz ruble az para değil," dedi.

Hanımefendi sabırsızlanıyordu:

"Alsın götürsün, diyorum sana! Ne dediğimi anlamadın mı daha? Bu paralar uğursuz, fazla başımı ağrıtıp durma! Bırak, nasıl bulduysa öyle alıp götürsün. Hadi git, git hadi!"

Dunyaşa, hizmetçiler bölmesine varınca Dutlov, "Nasıl, tamam mıymış?" diye sordu.

Zarfı köylüye uzatan Dunyaşa, "Bir kere de kendin say," dedi. "Paraları sana vermemi buyurdu."

Dutlov, şapkasını koltuğunun altına aldı, iki büklüm eğilerek saymaya başladı. Bir ara evde hesap kutusu[20] olup olmadığını sordu. Hanımefendinin aklı karıştığı için sayma işini kendisine bıraktığını sanıyordu.

Dunyaşa öfkelenerek, "Git de evinde say!" dedi. "Senin bunlar, hepsi senin! İstemem, gözüm görmesin, kim getirdiyse ona ver," dedi.

Dutlov, oturduğu yerden gözlerini Dunyaşa'ya çevirdi. Dunyaşa'nın teyzesi ellerini sallayarak, "Aman Tanrım, başına talih kuşu kondu! Bakın şu işe," diye haykırdı.

"Şaka yapmıyorsunuz ya, Avdotya Nikolayevna?"

Bunu söyleyen ikinci hizmetçi kulaklarına inanamıyordu.

Dunyaşa canının sıkıldığını gizlemeden, "Şimdi şakanın sırası mı?" dedi. "Köylüye vermemi buyurdu. Al hadi paranı, durma buralarda! Dünya bu, kimi güler, kimi ağlar..."

Teyzesi, "Az değil, bin altı yüz ruble," dedi.

Dunyaşa, "Daha da fazla," diye karşılık verdi. "Artık Aziz Nikola'ya on kopeklik bir mumu esirgemezsin. Hey, sana ne oluyor, daha anlamadın mı? Yoksulun birine çıksa gene iyiydi, adamın bir sürü parası var."

En sonunda Dutlov işin şaka olmadığını anladı, saymak için önüne yaydığı banknotları toplayıp zarfa koymaya başladı. Elleri titriyordu, bir yandan da kızların kendisiyle alay edip etmediklerini anlamak için bön bön yüzlerine bakıyordu. Dunyaşa parayı da, köylüyü de küçümsediğini göstermek için, "Vah vah! Zavallı daha kendine gelemedi. Üstelik sevincinden ne yapacağını iyice şaşırdı," dedi. "Ver, şunları zarfına koyuvereyim."

Dunyaşa zarfı almak için elini uzattı, ama Dutlov vermedi, paraları avcunda topak yaparak şapkasına davrandı.

"Nasıl, iyi oldu, değil mi?" diye sordu Dunyaşa.

"Ne diyeyim, bilmem ki..."

Sözünü bitiremedi. Yalnız elini salladı, gülümsedi. Neredeyse ağlayacaktı. Çıkıp gitti.

Hanımefendinin odasında çıngırak çaldı.

"Verdin mi?"

"Verdim."

"Ee, memnun oldu mu?"

"Sevincinden deliye döndü."

"Ah, çağır onu! Nasıl bulduğunu soracağım. Buraya çağır, ben odadan çıkmak istemiyorum."

Dunyaşa koşarak çıktı, köylüye holde yetişti. Daha şapkasını bile giymemiş olan köylü, öne eğilerek elindeki keseyi açmayı çalışıyor, para destesini de dişlerinin arasında tutuyordu. Sanki paralar keseye girmedikçe onun olmayacakmış gibi bir his vardı içinde. Dunyaşa onu çağırınca irkildi.

"Ne var, Avdotya... Avdotya Nikolayevna? Geri mi almak istiyor yoksa? Ne olur, siz bana arka çıkın, söz, size bal getiririm."

"Çok getirdin! Bilirim..."

Kapı bir daha açıldı, köylüyü hanımefendinin odasına götürdüler. Tüm neşesi kaçmıştı adamcağızın. Odalardan geçerken sanki tarlada ekinleri çiğnemek istemiyormuş gibi ayaklarını kaldıra kaldıra, çarıklarıyla gürültü etmeden yürüyor, bir yandan da korku içinde, "Geriye dönüp kaçsam mı, ne yapsam! Gitmemek en iyisi!" diye düşünüyordu. Çevresinde gördüklerinden iyice şaşkına dönmüştü. Bir aynanın önünden geçti, birtakım çiçekler, çarıklı ayaklarını kaldıran bir köylü, ufacık gözlü bir efendi resmi, yeşil bir teknecik, sonra beyaz bir şey gördü. Bakın bakın, bu beyaz şey konuşmaya başladı. Meğer hanımefendinin kendisi değil miymiş bu konuşan nesne? Şaşkın şaşkın bakınmaktan başka bir şey yapmıyordu Dutlov. Nerde olduğunu bilmiyor, çevresini sis içinde görüyordu.

"Dutlov sen misin?"

"Evet, efendimiz. Elimi bile sürmedim. Çok üzüldüm, efendim. Çabuk gelmek için atı öyle hızlı sürdüm ki!"

Hanımefendi küçümseyen, ama iyilikçi bir gülümsemeyle, "Şansın varmış, paraların hepsi senin olsun," dedi.

Köylü gözlerini açmış, bel bel bakıyordu.

"Senin gibi bir adamın eline geçtiği için kıvançlıyım. Güle güle harca. Ee, sevindin mi bakayım?"

"Sevinilmez mi! Sevindim, efendim! Sizin için Tanrı'ya dua edeceğim. Çok mutluyum. Tanrım uzun ömürler versin. Ama size karşı görevlerimizi gereği gibi yerine getiremiyoruz biz köleleriniz."

"Nerde buldun parayı?"

"Hanımefendimiz için her zaman dürüstlükle çalışmalıyız, yoksa... "

Dunyaşa, "Efendim, şaşırdı iyice," dedi.

"Askere gidecek yeğenimi götürmüş, geriye dönüyordum, yolda buldum zarfı. Herhalde Polikey getirirken düşürmüş."

"Peki, hadi git, kuzum! Memnun oldum."

"Ben de memnun oldum."

Köylü odadan çıkarken teşekkür etmediğini, hanımına karşı gerektiği gibi saygılı davranmadığını anımsadı. Hanımefendi ile Dunyaşa arkadan bakıp gülümserlerken, o, ekin tarlasında yürürcesine ayaklarını havaya kaldırıyor, koşmamak için kendini zor tutuyordu. Geriye çağıracaklarmış, durdurup elindekileri alacaklarmış gibi bir duygu içindeydi.

14

Dutlov açık havaya çıkar çıkmaz yolun kenarındaki küçük ıhlamur ağaçlarının altına gitti, kesesini çıkarmak için kuşağını da çözerek paraları desteleyip saymaya başladı. Ağzından hiç ses çıkmadığı halde, dudakları uzaya yayıla oynayıp duruyordu. Paraları yeniden tomar yapıp kuşağına bağladıktan sonra istavroz çıkardı, sarhoşun sürdüğü araba yalpalaya yalpalaya yürüdü gitti. Kafasına üşüşen koyu düşüncelerden dolayı, karanlığın içinde karşısında bir köylünün durduğunu neden sonra fark etti. Adama seslendi. Bu, elinde sopası, uşakların evleri yöresinde nöbet bekleyen Yefim'di. Yalnızlıktan, can sıkıntısından patlamış olmalıydı. Dutlov'u tanıyarak sevinçle bağırdı:

"Vay, sen misin Semyon Dayı? Ee, askerleri götürdün, geldin mi?"

"Götürdük. Burada ne yapıyorsun bakayım?"

"İlyiç kendini asmış da onu bekliyorum."

"Ya! Deme! Hani nerde?"

Yefimka sopasıyla yan bölmenin karanlık çatısını gösterdi.

"Nah şurada! Tavan katında asılı duruyormuş."

Dutlov köylünün kolu doğrultusuna baktı, hiçbir şey görmemekle birlikte yüzünü buruşturdu, gözlerini kıstı, başını salladı.

Yefim, "Arabacı, polisin de geldiğini söyledi," dedi. "Ölüyü indireceklermiş şimdi. Geceleyin korkunç oluyor, be dayı! Yukarıya çıkmamı emretseler bile çıkamam inan ki. Yegor Mihayloviç döve döve öldürse gene çıkamam."

Dutlov kendi kendine söyleniyordu:

"Günaha girmiş! Günaha girmiş!"

"İlgilenmedi," demesinler diye söylüyordu bunları, oysa ağzından neler çıktığını kendi de bilmiyor, bir an önce evine gitmek istiyordu. Fakat Yegor Mihayloviç'in sesi onu durdurdu.

Kâhya sahanlıktan, "Hey, nöbetçi, gel buraya!" diye bağırdı.

Yefimka ses verince Kâhya sordu:

"Yanında duran adam kim?"

"Dutlov."

"Semyon, sen de gel, hadi!"

İkisi sahanlığa yaklaşınca arabacının elindeki fenerin ışığında Yegor Mihayloviç, Dutlov'u göstererek, "İşte, ihtiyar da bizimle gelir," dedi.

Dutlov bir tuhaf olduysa da, yapılacak başka şey yoktu.

"Bak Yefımka, en gencimiz sensin. Çatıya, ölünün yanına hemen çıkıver de merdiveni düzelt. Memur Bey görsünler."

Yan bölmeye yaklaşmak düşüncesinden bile ürperen Yefımka, oraya doğru koşarak gitti. Sertleşmiş çarıkları tahta gibi tok sesler çıkarıyordu.

Polis bir kibrit çaktı, piposunu yaktı. Kalkıp geldiği yer iki fersah uzaklıktaydı. Sarhoşluğu yüzünden bir süre önce şefinden iyi bir zılgıt yemişti; bundan dolayı son derece gayretliydi. Gecenin onu dememiş gelmiş, gelir gelmez de ölüyü görmek istemişti. Yegor Mihayloviç, Dutlov'dan niçin burada bulunduğunu sordu. Yürürlerken Dutlov, Kâhya'ya bulduğu paradan, hanımefendinin onu kendisine vermesinden söz etti. 'Yegor Mihaliç'ten izin istemeye' geldiğini söyledi. Kâhya zarfı istedi, alıp baktı. Dutlov'un ödü patladı. Polis de zarfı eline aldı, soğuk bir sesle işin ayrıntılarını sordu.

Dutlov, "Tamam, para elden gitti artık," diye düşündü, özür dilemek üzereydi ki, polis paraları geriye verdi.

"İşte, çarıklının başına talih kuşu kondu," dedi.

Yegor Mihayloviç, "Dört ayağının üzerine düştü canım," diye polisi doğruladı. "Yeğenini teslim etmeye götürmüştü, şimdi yerine para verir artık."

Polis, "Ya," diyerek yürüdü.

Yegor Mihayloviç sordu:

"Yeğenini kurtaracak mısın, yoksa ne yapacaksın?"

"Kurtarabilir miyim, efendim? Parayı ulaştırabilecek miyiz bakalım? Geç kaldık gibime geliyor."

Yegor Mihayloviç, "Sen bilirsin," dedi.

Sonra ikisi birden polisin peşine takıldılar.

Yan bölmeye yaklaştılar, sofada elleri fenerli sarhoş nöbetçiler bekleşiyordu. Dutlov biraz geride kalmıştı. Nöbetçilerin garip, suçlu suçlu duruşları vardı. Kötü bir şey yapmamış olduklarına göre, bu, ağızlarından yayılan votka kokusuyla ilgili olmalıydı. Tümü de suskundu. Polis, "Nerde, hani?" diye sordu.

Yegor Mihayloviç fısıltıyla, "Şurada," dedi.

Sonra Yefimka'ya döndü:

"Hadi, delikanlı, fenerle sen önden yürü!"

Yefimka yukarda bir tahtayı düzeltmişti, bütün korkusu geçmiş gibiydi; basamakları ikişer üçer atlıyor, her iki yanına bakıp polisin yolunu aydınlatarak, neşeli bir yüzle yukarı çıkıyordu. Polisin arkasında da Yegor Mihayloviç vardı. Onlar çatıya çıkınca Dutlov bir ayağını basamağa koydu, içini çekerek durdu. Bir-iki dakika geçti, tavanda ayak sesleri kesildi. Cesede yaklaşmışlardı anlaşılan, Yefimka aralıktan bağırdı:

"Dayı, seni çağırıyorlar!"

Dutlov yukarı çıktı. Fenerin aydınlığında, kirişin arkasında polisin, Yegor Mihayloviç'in yalnız belden yukarısı görünüyordu; onların arkasında başka birinin sırtı vardı. Polikey'di bu. Dutlov kirişin öbür yanına geçti, istavroz çıkarıp durdu.

Polis, "Döndürün şunu," dedi.

Kimse yerinden kıpırdamıyordu. Yegor Mihayloviç bağırdı:

"Yefimka, hadi yiğidim!"

Yefimka da kirişin öbür yanına geçti, İlyiç'in yüzünü kendilerine doğru çevirdi. Sonra neşeyle bir ölüye, bir büyüklerine bakarak İlyiç'in yanında dimdik durdu. Garip bir yaratığı ya da tutsak pazarında bir cariyeyi seyircilere gösteren biri de böyle, müşterilerin her istediğini yerine

getirmek için hazır beklerken, kâh kalabalığa, kâh gösterdiği kıza bakar durur.

"Bir daha çevir!"

İlyiç bir daha döndürdü, ölünün elleri usulca sallandı, ayakları kumda süründü.

"Kaldır, ipten çıkar!"

Yegor Mihayloviç, polise, "İpi kesmesini emreder misiniz Vasili Boriseviç?" dedi. "Hey, çocuklar, çabuk balta getirin."

Nöbetçiler ile Dutlov'un ölüye yaklaşmaları için iki kez emir vermek gerekti. Yefimka, İlyiç'e kesilmiş davar gözüyle bakıyordu. Sonunda ipi kesip ölüyü indirdiler, üzerini örttüler. Polis, ertesi gün bir doktor geleceğini söyleyerek herkesi evine gönderdi.

15

Dutlov dudaklarını kıpırdatarak evinin yolunu tuttu. Önceleri epeyce korkmuştu, ama köye yaklaştıkça bu duygu, yüreğini gitgide daha çok dolduran bir sevince dönüştü. Yortu dolayısıyla köyden şarkılar, sarhoş çığlıkları geliyordu. Dutlov ağzına içki koymazdı, onun için doğruca evine yollandı. Kulübesine girdiğinde vakit epey geçmişti. Kocakarı uyuyordu; büyük oğlu ile torunları fırının üstünde, ikinci oğlu ise sandık odasında yatıyordu. Uyanık duran yalnız yeğeni İlya'nın karısıydı. Üstünde kirli günlük entarisiyle, saçı başı dağınık, sedirde oturmuş ağlamaktaydı. Amcasına kapıyı açmak amacıyla yerinden kıpırdamamıştı bile. İhtiyar içeriye girince sesini daha da yükselterek, bir şeyler söyleye söyleye ağlamaya başladı. Kocakarının dediğine bakılırsa gelinleri çok güzel ağıt düzermiş, oysa kızlığında hiçbir yerde ağıtçılık yapmamıştı.

Kocakarı uyanınca kalkıp kocasına yemek hazırladı. Dutlov, yanında ağlayıp durmaması için İlyuşka'nın karısını sofradan kovdu. Bir yandan da, "Olacak, olacak!" diyordu. Gencecik gelin Aksinya, oturduğu yerden kalktı, sedire yaslanarak orada ağlamasını sürdürdü. Nine hep susuyordu, sofrayı hazırladığı gibi gene kendisi topladı. İhtiyar da ağzını açıp tek söz söylemedi. Dua ettikten sonra geğirdi, ellerini yıkadı, hesap kutusunu çivisinden çıkararak sandık odasına gitti. Nineyle orada biraz fiskos ettiler, karısı çıkıp gittikten sonra Dutlov kendi işine koyuldu. Hesap işini bitirince sandığın kapağını açıp kapadı, oradan bodruma indi. Sandık odasında ve bodrumda bir hayli zaman geçirdi, yukarıya çıktığında çıra sönmek üzereydi, o yüzden her yer alacakaranlığa gömülmüştü. Gündüzleri pek sesi çıkmayan kocakarı şimdi yatağa devrilivermiş, horultusundan yanında durulmuyordu. İlyuşka'nın şamatacı karısı da uyumuştu, şimdi soluk alışları bile duyulmuyordu. Sedire soyunmadan, olduğu gibi uzanmış, başının altına bir şey koymamıştı. Dutlov duasına başladı, bir ara İlyuşka'nın karısına bakarak başını salladı. Sonra çırayı söndürüp bir daha geğirerek fırının üstüne çıktı, erkek torununun yanına sokuldu. Karanlıkta çarıklarını aşağıya attı, sırtüstü, geniş geniş gerinerek uzandı. Başının üzerinde belli belirsiz görünen kirişe uzun süre baktı; duvardaki hamamböceklerinin hışırtısına, iç çekmelere, horultulara,

ayakların birbirini kaşımasına, ağıldaki hayvanların gürültüsüne kulak kabarttı. Uykusu bir türlü gelmek bilmiyordu. Ay çıkmış, kulübenin içi aydınlanmış, sedirde yatan Aksinya gözükmeye başlamıştı. Gelininin yanında seçemediği bir şey daha vardı; oğlunun cepkeni miydi, kadınların duvara dayadığı tekne mi, yoksa biri ayakta mı duruyordu? Uyuklamaya başlamıştı belki de, ama gözü hep oradaydı. Polikuşka'nın başına bu işleri açan, konak uşaklarının o gece evlerine geldiğini hissettikleri kötü ruh, anlaşılan kanatlanarak köyde Dutlov'un kulübesine de girmişti. Çünkü bu kulübede kötü ruhun, Polikuşka'yı yok etmek için kullandığı para vardı. Hiç olmazsa Dutlov böyle hissediyordu. Keyfi kaçtı birden. Gözüne uyku girmediği gibi yerinden kalkamıyordu da... Anlayamadığı o şeye bakarken elleri bağlı İlya'yı, Aksinya'nın yüzünü, ağlarken söylediği anlamsız sözleri anımsadı; elleri boşlukta sallanan İlyiç'i gözlerinin önüne getirdi. O sırada pencerenin arkasından hızla geçiveren bir şey gördü. "Kim olabilir, muhtar haber vermeye mi geliyor yoksa?" diye düşündü. Sofada ayak sesleri duyunca, "Kapıyı nasıl açabilir, yoksa kocakarı sürgülemeyi mi unuttu?" diye geçirdi içinden. Arka avluda bir köpek uludu; ihtiyarın sonradan anlattığına bakılırsa ruh kapıyı arıyormuş gibi sofada gezdi, dolaştı, kapının önünden geçti, duvarı elledi, tekneye çarptı, tekne tıkırdadı. Sonra gene ellerini duvara sürdü, mandalı arıyor gibiydi. İşte mandalı yakaladı. İhtiyar ürperdi. İşte, mandalı çekti, insan görünümünde bir şey içeri girdi. Dutlov bunun "o" olduğunu biliyordu artık. İstavroz çıkarmak istedi, ama yapamadı. Ruh masaya yaklaştı, masanın üzerine serilmiş olan örtüyü yakaladığı gibi çekti, yere fırlattı, sonra fırının üstüne tırmandı. "O"nun İlyiç'in kalıbına girdiğini anladı ihtiyar. Dişlerini göstererek sırıtıyor, kolları boşta sallanıyordu. İşte fırına da çıkmıştı, doğruca ihtiyarın üstüne çullandı, gırtlağını sıkmaya başladı.

"Paralar benim," diyordu İlyiç.

"Bırak beni, vermem," demek istiyor, ama diyemiyordu Dutlov.

Kayadan bir dağ ağırlığıyla göğsüne çöken İlyiç onu boğuyordu. Dua okursa ruhun kendini rahat bırakacağını, üstelik hangi duayı okuyacağını da biliyordu, ama ağzından çıkmıyordu sözler. Torunu yanında yatmaktaydı. Çocukcağız kulak çınlatan bir çığlık attı, ağlamaya başladı. Anlaşılan dedesi onu duvara iyice sıkıştırmıştı. Çocuğun çığlığı ihtiyarın dilini çözdü. "Tanrı[21] dirilecek..." diye mırıldandı aklına gelen duayı, "o" biraz bıraktı. "Düşmanları paramparça..." diye mırıldandı; "o" ocaktan

aşağı indi. İki ayağının birden döşemeye değişini işitti Dutlov. Bildiği bütün duaları ardı ardına sıralamaya başladı. İşte "o" kapıya doğru yürüdü, masayı geçti, kapıyı kaparken öyle bir çarpış çarptı ki, kulübe yerinden oynadı. Dedeyle torunundan başka herkes uyuyordu. Dede dualarını okurken korkudan titriyor, yarı uykulu torunu ağlıyordu. Zavallıcık dedesine iyice sokulmuştu. Her şey yeniden sessizleşti, soluk almaktan korkan dede kımıldamadan yattı. Duvarın ötesinden bir horoz Dutlov'un kulağının dibindeymiş gibi öttü. Tavukların kıpır kıpır kıpırdandığını, yaşlı bir horozdan sonra, genç bir horozun da ötmeyi denediğini, ama bunu beceremediğini işitti. İhtiyarın bacaklarının üzerinden bir şey yürüdü. Kediydi bu. Kedi fırından aşağıya, yumuşak patilerinin üzerine atladı, kapının önünde miyavlamaya başladı. İhtiyar kalkıp pencereyi açtı. Dışarısı çamur içindeydi, karanlıktı. Arabanın ön kısmı pencereye dayanmıştı. Dutlov istavroz çıkara çıkara, yalınayak atların yanına gitti. Para sahibinin buraya da geldiği belliydi. Atlar bölmesinin kıyısındaki sundurmanın altında duran kısrak, bir ayağını dizgine dolaştırmış, önündeki elentiyi dökmüş, başını yana yatırıp ayağını kaldırarak sahibini bekliyordu. Dutlov tayı ayağa kaldırdı, kısrağı kurtardı, biraz daha yem verdikten sonra kulübesine döndü. Kocakarı kalkıp çırayı yakmıştı. İçeri girince Dutlov, "Çocukları uyandır, kente gideceğiz," dedi. Tasvir dolabının önünde aldığı balmumunu yaktı, elinde mumla bodruma indi. Geriye döndüğünde yalnız kendilerinin değil, bütün komşularının ışıkları yanıyordu. Çocuklar da kalkmışlar, giyiniyorlardı. Kadınlar ellerinde süt güğümleri, kovalar, evlerine girip girip çıkıyorlardı. İgnat arabayı koştu. Küçük oğlu öteki arabanın tekerlerini yağlamaya başladı. Gelini ağlamıyordu artık. Giyinip kuşandıktan, başına da yazmasını bağladıktan sonra sedire oturmuş, kocasıyla vedalaşmak için kente gitme zamanını bekliyordu.

Yaşlı Dutlov'un suratı bir karış asıktı. Kimseyle konuşmadan yeni gocuğunu giydi, beline kuşak doladı, koynuna İlyiç'in paralarının hepsini koyarak Yegor Mihayloviç'in evine yollandı.

Giderken havaya kaldırdığı yağlı dingilde tekerleri döndüren İgnat'a, "İşini çabuk bitir. Ben şimdi gelirim, o zamana hazır olsun," diye seslendi.

Henüz kalkmış olan Kâhya çayını içiyordu; acemi erleri teslim etmek için kendisi de kente gidecekti.

"Ee, ne var ne yok?" diye sordu Dutlov'a.

"Yegor Mihaliç, ben bizim yeğenin parasını ödemeye karar verdim. Ne olur, bana yardım edin. Geçenlerde kentte bir gönüllü tanıdığınızı söylüyordunuz. Bana neler yapacağımı söyleyin, bizim işler çok karışık."

"Ne o, fikrini mi değiştirdin yoksa?

"Evet, öyle oldu. Yegor Mihaliç, kardeşimin oğluna kıyamayacağım. Kusuru yok değil, ama yazık gene de. Şu paraların günahı da pek çok. Ne olur, bana yol gösterin."

Dutlov bunları söylerken iki büklüm öne eğilmişti. Yegor Mihayloviç bu gibi durumlarda yaptığı gibi, dalgın dalgın dudaklarını şapırdattı, konuyu iyice düşündükten sonra iki pusula yazdı, ona kentte ne yapması gerektiğini anlattı.

Dutlov eve döndüğünde, İgnat ile gelin yola koyulmuşlardı bile. Öteki arabaya koşulmuş olarak bekleyen koca karınlı kır kısrak, avlu kapısının önünde duruyordu. Dutlov çitten bir çırpı kopardı, iyice sarındı, arabasının önüne oturarak atı sürdü. Kısrağı o kadar hızlı koşturdu ki, zavallının karnının şişliği kısa sürede eridi. Acımamak için, Dutlov başını kaldırıp hayvana hiç bakmadı. Teslime yetişemeyeceği, İlyuha'nın askere gitmesini önleyemeyeceği, uğursuz paraların elinde kalacağı düşüncesi, onu için için kemiriyordu .

Dutlov'un o sabahki yolculuğunun tümünü anlatacak değilim; yalnız, şansının o gün iyi gittiğini söyleyeyim, yeter. Yegor Mihayloviç'in pusula gönderdiği adamın gerçekten bir gönüllü uşağı vardı. Evde efendisine yirmi üç ruble harcatmış, epeydir semirmişti. Efendisi onun için dört yüz ruble istiyor, üç haftadır gelip giden bir esnaf müşteri de üç yüze bıraktırmaya çalışıyordu. Dutlov pazarlık işini iki sözcükle kestirip attı. Elini uzatarak, "Üç yüz yirmi beşe bırak bana," dedi. Duruşundan biraz daha artıracağı anlaşılıyordu. Beriki elini geriye çekti, dört yüzde direndi. Dutlov adamın sağ elini sol eliyle yakaladı, sağ eliyle de adamın öteki eline vuracakmış gibi yaparak, "Üç yüz yirmi beşi almıyor musun?" diye sordu. Sonra elini adamın eline vurarak bütün gövdesiyle çabucak geriye döndü. "Almıyor musun? Peki, senin dediğin olsun! Ne yapalım, üç yüz elli veriyorum! Yeğenimi kurtar. Geri gelsin delikanlım. İşte sana pey akçesi! İki ellilik yeter mi?"

Dutlov kuşağını çözdü, yavaş yavaş parayı çıkardı.

Gönüllü uşağın efendisi elini çekmiyor, ama razı olmuşa da benzemiyordu. Pey akçesini almadı, Dutlov'a, sattığı uşağa da biraz bahşiş, ayrıca içkili şölen vermesini söyledi. Parayı adamın eline zorla sokuşturan Dutlov, "Günaha girme, hepimiz öleceğiz," dedi.

Bunu öyle yumuşak, öğüt verici, inandırıcı bir sesle söylemişti ki, adam, "Ne yapalım," diyerek eliyle Dutlov' un eline vurdu, dua okumaya başladı.

"Hadi uğurlu olsun!"

Bir gün önceki içkiden beri uyumakta olan asker gönüllüsünü uyandırdılar. İş olsun diye adamı şöyle bir gözden geçirdiler, hep birlikte evden çıktılar. Gönüllü er halinden memnundu, neşesini bulmak için Dutlov'dan rom ısmarlamasını istedi, o da bahşiş verdi. Ancak askerlik şubesinden içeri girdiklerinde askercik korkmaya başladı. Mavi gocuklu yeni efendisi ile kısa pantolonlu, kaşları kalkık, gözleri belermiş gönüllü, holde dikili kaldılar. Bir yerleri soruyorlar, birilerini arıyorlardı. Tanıdıkları bir yazıcının okuduğu kararı düşünceli düşünceli dinlediler. İşi o gün bitirme konusunda Dutlov'un tüm umutları suya düşmüş, gönüllü yeniden neşelenip rahatlamıştı ki, Dutlov, Yegor Mihayloviç'i orada görüverdi. Hemen peşine takıldı, önünde yerlere kadar eğilerek yalvarmaya başladı. Yegor Mihayloviç'in gerçekten yardımı büyük oldu. Saat üçe doğru gönüllüyü kabul ettiler, teslim işine başladılar. Zavallı uşak bu işe çok şaşırdı, tüm neşesi uçtu gitti. Bekçilerden tutun da askerlik şubesi başkanına kadar herkes o gün nedense pek güler yüzlüydü. Gönüllüyü soydular, saçını tıraş ettiler, kapının dışına bıraktılar. Beş dakika sonra da Dutlov parayı verdi, makbuzu aldı; efendisi ve gönüllüyle uğurlaştıktan sonra Pokrovsklu acemi erlerin bulunduğu hana gitti. İlya ile karısı mutfağın köşesinde oturuyorlardı; ihtiyar içeri girince konuşmalarını kestiler, saygıyla, ama kötü kötü bakarak gözlerini ona diktiler. Her zaman olduğu gibi ihtiyar dua okudu, kuşağını çözüp cebinden bir kâğıt çıkardı, büyük oğlu İgnat ile avluda bulunan İlya'nın annesini yanına çağırdı. Yeğenine doğru yürüyerek, "İlyuha, günaha girme," dedi. "Dün akşam bana çok kötü şeyler söyledin. Yeğenim olarak sana acımaz olur muyum? Kardeşimin seni bana teslim ettiği bir gün dahi aklımdan çıkmadı. Gücüm yetse seni askere gönderir miydim? İşte şansımız açıldı, ben de parayı esirgemedim."

Sonra makbuzu masanın üstüne koydu, bükülmeyen, çarpık parmaklarıyla kâğıdı özene bezene açarak, "Belgesi de işte," dedi.

İçeriye Pokrovsklu iki köylü, tüccarın ırgatları, hatta yabancı insanlar girmişti. Hepsi de işin aslını anladıkları halde ihtiyarın görkemli sözlerini kesemiyorlardı.

"İşte kâğıdı da burada! Dört yüz ruble verdim. Amcanı kınama."

Ne söyleyeceğini bilemeyen İlyuha ayağa kalktı; ağzını bıçak açmıyordu. Dudakları heyecandan titriyordu. İhtiyar annesi ağlayarak Dutlov'a yaklaştı. Boynuna sarılmak istiyordu, ama Dutlov bir eliyle onu uzaklaştırarak konuşmasını sürdürdü:

"Dün bana öyle acı sözler söyledin ki, unutamam! Yüreğime hançer sapladın sanki. Gözlerini kaparken baban seni bana teslim etti, benim öz oğlumdan farkın yok. Elimden gelse seni hiç boynu bükük bırakır mıydım?"

Oradaki köylülere dönerek, "Öyle değil mi ey Ortodokslar!" diye devam etti. "İşte annen burada, alıp götürsünler seni. Paranın gözü kör olsun. Benim de kusuruma bakma, sana karşı suç işlediysem bağışla."

Gocuğunun eteğini kıvırarak diz çöktü. İlya'nın ve karısının ayaklarına kapandı. Gençler boşuna onu tutmak için davrandılar. Alnını yere değdirmeden ayağa kalkmadı, kalkınca da üstünü başını silkeledi. İlyuşka'nın annesi ile karısı sevinçten ağlıyorlardı, kalabalığın arasından onaylayıcı sesler geliyordu. Biri, "Tanrı için doğru söyledi adam!" diyordu. Bir başkası, "Paranın ne değeri var, aslan gibi delikanlı!" dedi. Bir üçüncüsü, "Ne yalan söylemeli, adam hak gözetiyor," diye konuştu. Yalnız acemi er seçilen köylülerden ses çıkmadı, onlar kimseye sezdirmeden dışarı sıvıştılar.

İki saat sonra Dutlov'un arabaları kentin dış mahallelerinden geçiyordu. Karnı karnına geçmiş, boynu ter içinde kalan kır kısrağın çektiği birinci arabaya Dutlov ile İgnat binmişlerdi. Arabanın arkasına konan tencereler, simit kangalları araba sarsıldıkça hoplayıp zıplıyordu. Sürücüsüz giden ikinci arabada ise gelin ile kaynana sevinçten nerdeyse göbek atacaklardı. Gelin, dizinin üstündeki örtünün altına soktuğu elinde gizlice bir kadeh tutuyordu. Sırtı ata dönük olan İlyuşka iyice büzülmüş, yüzü kıpkırmızı, arabanın önünde sarsıla sarsıla giderken durmadan simit yiyor,

konuşuyordu. Konuşanların sesi, yolda giden arabaların takırtısı, atların pofurdaması uyumlu, neşeli bir gürültü oluşturmuştu. Kuyruklarını sallayan atlar eve yöneldiklerini sezdiklerinden hızlarını gittikçe artırıyorlar, yoldan gelip geçenler dönüp dönüp bu neşeli aileye bakıyorlardı.

Tam kentin dışına çıkarlarken Dutlovlar acemi er grubuna yetiştiler. Erlerin bir bölümü bir meyhanenin önünde halka olmuşlardı. Erlerden biri, kül rengi kasketini ensesine indirmiş, öfkeli öfkeli balalayka çalıyordu. Tıraşlı başı yüzüne yapmacık bir anlatım vermişti. Kasketsiz olan biri de elinde bir kadeh, halkanın ortasında zıplayarak oynuyordu. İgnat atı durdurdu, oyuncuya eşlik etmek için aşağı indi. Dutlovlar merakla, neşeyle, imrenerek adama bakıyorlardı. Oynayan erin gözü kimseyi görmüyordu, ama kendisini hayranlıkla seyreden kalabalığın gittikçe çoğaldığını seziyor, bu da ona güç, hareketlerine atiklik veriyordu. Güzel oynuyordu doğrusu. Kaşları çatılmış, kızarık yüzü kaskatı kesilmiş, ağzı, anlamını çoktan yitirmiş olan bir gülümsemede donakalmıştı. Bir ayağını öbürünün üstünden aşırarak kâh ökçesine, kâh ayakucuna elinden geldiğince çabuk basmak için bütün gücünü kullanıyordu. Ara sıra duruveriyor, balalayka çalan arkadaşına göz kırpıyor, öbürü de bütün tellere birden daha hızlı vururken çalgının gövdesini parmak kıvrımlarıyla takırdatıyordu. Dans eden genç, ikide bir durarak oyununa ara veriyordu, ama dururken bile oynuyor gibiydi. Birden yavaşlıyor, omuzlarını silkiyor, sonra havada dönüveriyor, hızla ayaklarının üstüne çökerken yabanıl bir çığlık atıyordu. Çocuklar gülüyorlar, kadınlar başlarını sallıyorlar, erkekler desteklercesine gülümsüyorlardı. İhtiyar uzatmalı onbaşının, dans eden gencin yanında sessizce dururken, "Bu oyunları sizler pek bilmezsiniz, ama biz gençliğimizde ne çok oynardık!" diyen bir havası vardı. Çalgıcı yorulmuş olacak ki, yanlış bir tele vurunca balalaykanın gövdesine parmaklarını hızla çarptı, dans durdu. Çalgıcı, oynayan arkadaşına yaşlı Dutlov'u gösterdi.

"Hey Alyoha! Şu senin baban değil mi?"

Dutlov'un satın aldığı gönüllüydü Alyoha, "Hani? Vay vay vay!" diye bağırdı dansçı genç.

Yorgun adımlarla arabaya doğru yürüdü, elinde bir şişe votka tutuyor, bir yandan da bağırıyordu:

"Hey, Mişka! Bardak ver! Efendim! Sevgili dostum! Bu ne neşe böyle? Çok güzel, değil mi?"

Sarhoşluktan başı arabanın içine eğildi, erkeklere, kadınlara votka ikram etmeye başladı. Erkekler içtiler, kadınlar şişeyi geri çevirdiler. Dutlov ile yaşlı karısını kucaklarken, "Sizler benim akrabamsınız artık, size ne armağan etsem acaba?" diye sordu.

Kalabalığın ortasında çerez satan bir kadın duruyordu. Alyoha onun tablasını kaptığı gibi üstündekileri arabanın içine boşalttı. Ağlamaklı bir sesle çerezci kadına, "Korkma bacım, öderim parasını öderim," diye haykırdı, şalvarından para dolu kesesini çıkarıp Mişka'ya attı.

Arabaya yaslanmıştı, yaşlı gözlerle, içinde oturanlara bakıyordu.

"Hanginiz annemsiniz? Sen mi? Sana da bir armağanım var."

Bir saniye düşündü, elini cebine soktu, oradan katlanmış yeni bir mendil çıkardı, sonra kaputunun altından beline sardığı havlusunu çözdü, boynundaki kırmızı eşarbı çıkardı, hepsini topak yaparak yaşlı kadının dizinin altına sokuşturdu. Gittikçe sakinleşen bir sesle, "Al senin olsun," dedi.

Kadın o sırada arabalarına yaklaşmış olan Dutlov'a dönerek, "Niçin veriyor?" dedi. "Teşekkür ederim, yavrum. Ne iyi çocuk bu böyle!"

Alyoha iyice sessizleşti, sarhoşluğun gevşekliği içinde, uyuyormuş gibi başı aşağıya düştükçe düştü.

"Sizin için gidiyor, sizin için kendime kıyıyorum. Armağanı size işte bunun için verdim," dedi.

Kalabalığın arasından birinin sesi işitildi:

"Kendi annesi de vardır herhalde. Ne iyi çocuk! Zavallıcık!"

Alyoha başını kaldırdı.

"Olmaz olur mu! Annem de var, babam da... Ama onlar beni istemediler. Kovdular evden."

İlyuşka'nın annesinin kolundan tutarak devam etti:

"İşte armağanını aldın. İsa aşkına dinle beni. Vodnoye köyüne git, Nikonova Ana'yı ara bul. İşte o, benim öz anamdır. O kocakarıya de ki!..

Köyün ucundan üçüncü ev... Yeni bir kuyusu var... Nikonova Ana'ya de ki!.. Senin oğlun Alyoha de!... Hani şu çalgıcı var ya de!.. Hadi, defol!.."

Bir şeyler söyleyerek yeniden oynamaya başladı, elindeki şişeyi içinde kalan votkayla birlikte yere çaldı.

İgnat arabaya binmişti, atı sürmek üzereydi.

Dutlov'un yaşlı karısı kürkünün önünü iliklerken, "Tanrı'ya emanet ol, şansın açık olsun," dedi.

Alyoha birden durdu. Sıktığı yumruklarını sallayarak bağırdı:

"Cehennemin dibine kadar yolun var! Senin ananı!.."

Yaşlı kadın istavroz çıkarırken, "Aman Tanrım," dedi.

İgnat kısrağı sürdü. Arabalar yeniden takır tukur yürümeye başladılar: Acemi er Aleksey yolun ortasında durmuştu. Yumrukları sıkılmış, yüzünde öfkeli bir anlatımla, avazı çıktığı kadar köylülere sövüyordu:

"Neden durdunuz burda! Yıkılın! İblisler! Elimden kurtulamazsınız! Cehennem zebanileri! Çarıklı kalaslar!.."

Son sözü söyler söylemez sesi kesildi, sendeleyerek boylu boyunca yola devrildi.

Çok geçmeden Dutlovlar tarlalara geldiler, geriye baktıklarında artık askerleri görmüyorlardı. Beş kilometre kadar ağır ağır ilerledikten sonra İgnat, babasının yanından indi, İlyuşka ile yan yana yürümeye başladılar: Babası arabada uyuyakalmıştı.

İgnat ile İlyuşka, kentten aldıkları yarımlık bir şişeyi içip bitirdiler. Biraz sonra İlyuşka şarkı söylemeye başladı, şarkıya kadınlar da katıldılar: İgnat neşeli çığlıklar atıyordu. Karşıdan hızla bir posta arabası geliyordu. Gürültücü iki arabayla aynı hizaya gelince posta sürücüsü neşeyle haykırdı. Şen şarkılarını söyleyerek sarsıla sarsıla giden kadınlı erkekli köylülere posta memuru dönüp baktı, kızarmış yüzlerini görünce göz kırptı.

KLASİKLER DİZİSİ

POETİKA / Aristoteles / Çev. Samih Rifat

AŞK VE GURUR / Jane Austen / Çev. Nihal Yeğinobalı

EMMA / Jane Austen / Çev. Nihal Yeğinobalı

MANSFIELD PARK / Jane Austen / Çev. Nihal Yeğinobalı

EUGÉNIE GRANDET / Honoré de Balzac / Çev. Tahsin Yücel

GORIOT BABA / Honoré de Balzac / Çev. Tahsin Yücel

İKİ YENİ GELİNİN ANILARI / Honoré de Balzac / Çev. Ataç

VADİDEKİ ZAMBAK / Honoré de Balzac / Çev. Tahsin Yücel

JANE EYRE / Charlotte Brontë / Çev. Nihal Yeğinobalı

UĞULTULU TEPELER / Emily Brontë / Çev. Naciye Akseki Öncül

BEYAZLI KADIN / Wilkie Collins / Çev. Serim As Özdemir

KARANLIĞIN YÜREĞİ/ Joseph Conrad / Çev. Erhun Yücesoy

ÜÇ DENİZ ÖYKÜSÜ / Joseph Conrad / Çev. Ayça Sabuncuoğlu

DOKTOR ÇEHOV'DAN ÖYKÜLER / Anton Çehov / Çev. Mehmet Özgül

ÖYLE BİR HİKÂYE / Anton Çehov / Çev. Nihal Yalaza Taluy

SAYFİYEDE / Anton Çehov / Çev. Zeki Baştımar

DEĞİRMENİMDEN MEKTUPLAR / Alphonse Daudet / Çev. Volkan Yalçıntoklu

TARASCONLU TARTARIN / Alphonse Daudet / Çev. Tahsin Yücel

ŞEYTANİ ÖYKÜLER / Barbey d'Aurevilly / Çev. Aysel Bora

MOLL FLANDERS / Daniel Defoe / Çev. Nihal Yeğinobalı

BÜYÜK UMUTLAR / Charles Dickens / Çev. Nihal Yeğinobalı

İKİ ŞEHRİN HİKÂYESİ / Charles Dickens / Çev. Meram Arvas

OLIVER TWIST / Charles Dickens / Çev. Nihal Yeğinobalı

AMCANIN DÜŞÜ / Fyodor Dostoyevski / Çev. Nihal Yalaza Taluy

BEYAZ GECELER / Fyodor Dostoyevski / Çev. Sabri Gürses

BUDALA / Fyodor Dostoyevski / Çev. Nihal Yalaza Taluy

İKİZ / Fyodor Dostoyevski / Çev. Sabri Gürses

KARAMAZOV KARDEŞLER / Fyodor Dostoyevski / Çev. Ayşe Hacıhasanoğlu

TATSIZ BİR OLAY / Fyodor Dostoyevski / Çev. Nihal Yalaza Taluy

YERALTINDAN NOTLAR / Fyodor Dostoyevski / Çev. Ergin Altay

YUFKA YÜREK / Fyodor Dostoyevski / Çev. Sabri Gürses

SILAS MARNER / George Eliot / Çev. Cem Alphan

BİLİRBİLMEZLER / Gustave Flaubert / Çev. Tahsin Yücel

MADAME BOVARY / Gustave Flaubert / Çev. Tahsin Yücel

ÜÇ ÖYKÜ / Gustave Flaubert / Çev. Samih Rifat

KIRMIZI ZAMBAK / Anatole France / Çev. Tahsin Yücel

GENÇ WERTHER'İN ACILARI / J.W. von Goethe / Çev. Nihat Ülner

BİR DELİNİN GÜNCESİ / Nikolay Gogol / Çev. Mehmet Özgül

TARAS BULBA/ Nikolay Gogol / Çev. Mehmet Özgül

YAŞANMIŞ HİKÂYELER / Maksim Gorki / Çev. Ataol Behramoğlu

ÇILGIN KALABALIKTAN UZAK / Thomas Hardy / Çev. Nihal Yeğinobalı

KVAİDAN / Lafcadio Hearn / Çev. Zeynep Avcı

KIRIK TAŞLAR / Herakleitos / Çev. Alova

İLYADA / Homeros / Çev. Azra Erhat - A Kadir

ODYSSEİA / Homeros / Çev. Azra Erhat - A Kadir

BİR İDAM MAHKUMUNUN SON GÜNÜ / **Victor Hugo** / **Çev. Erhan Büyükakıncı**

BİR BAŞYAPITIN ÖYKÜSÜ / **Henry James** / **Çev. Dost Körpe**

WASHINGTON MEYDANI / **Henry James / Çev. Fatih Özgüven**

LOCARNO DİLENCİSİ / Heinrich von Kleist / **Çev. Alev Yalnız**

MICHAEL KOHLHAAS / **Heinrich von Kleist** / **Çev. Bilge Uğurlar - Türkis Noyan**

TEHLİKELİ İLİŞKİLER / Choderlos de Laclos / **Çev. Ataç**

ÂŞIK KADINLAR / D.H. Lawrence / **Çev. Nihal Yeğinobalı**

BAKİRE İLE ÇİNGENE / D.H. Lawrence / Çev. Tülin Nutku

GÖKKUŞAĞI / **D.H. Lawrence** / **Çev. Tülin Nutku**

OĞULLAR VE SEVGİLİLER / D.H. Lawrence / **Çev. Tülin Nutku**

ÖLEN ADAM / **D.H. Lawrence** / **Çev. Bilge Karasu**

ZAMANIMIZIN BİR KAHRAMANI / **Mihail Lermontov** / **Çev. Ülkü Tamer**

ÂDEM'DEN ÖNCE / Jack London / **Çev. Pınar Kür**

VAHŞETİN ÇAĞRISI - BEYAZDİŞ / **Jack London** / **Çev. Seçkin Selvi - Omca A. Korugan**

KATIKSIZ SEVGİ / **Jack London** / **Çev. Şemsa Yeğin**

PRENS / **Niccolò Machiavelli** / **Çev. Kemal Atakay**

KOMÜNİST MANİFESTO / **Karl Marx - Friedrich Engels** / **Çev. Celil Üster - Nur Deriş**

AY IŞIĞI / **Guy de Maupassant** / **Çev. Tahsin Yücel**

ÖLÜMDEN ACI / **Guy de Maupassant** / **Çev. Tahsin Yücel**

DÜNYA VATANDAŞI / **O. Henry** / **Çev. Püren Özgören**

MALTE LAURIDS BRIGGE'NİN NOTLARI / **Rainer Maria Rilke / Çev. Behçet Necatigil**

KIZIL İLE KARA / **Stendhal** / **Çev. Ataç**

PARMA MANASTIRI / **Stendhal** / **Çev. Samih Tiryakioğlu**

TOM AMCA'NIN KULÜBESİ / **Harriet Beecher Stowe** / **Çev. Tülin Nutku**

DİRİLİŞ / Lev Tolstoy / Çev. Nihal Yalaza Taluy

HACI MURAT / **Lev Tolstoy** / **Çev. Nihal Yalaza Taluy**

İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ / **Lev Tolstoy** / **Çev. Nihal Yalaza Taluy**

KROYÇER SONAT / Lev Tolstoy / **Çev. Nihal Yalaza Taluy**

POLİKUŞKA / **Lev Tolstoy** / **Çev. Mehmet Özgül**

SAVAŞ VE BARIŞ / **Lev Tolstoy** / **Çev. Zeki Baştımar**

AVCININ NOTLARI / İvan Turgenyev / Çev. Nihal Yalaza Taluy

BABALAR VE OĞULLAR / **İvan Turgenyev** / **Çev. Ayşe Hacıhasanoğlu**

DE PROFUNDIS / **Oscar Wilde** / **Çev. Roza Hakmen**

DORIAN GRAY'İN PORTRESİ / **Oscar Wilde** / **Çev. Nihal Yeğinobalı**

GERMINAL / Émile Zola / Çev. Volkan Yalçıntoklu

NANA / Émile Zola / Çev. Samih Tiryakioğlu

SUÇLUYORUM / **Émile Zola** / **Çev. Tahsin Yücel**

TÛTÎNÂME / Çev. Behçet Necatigil

[1] Toprak ağasının (derebeyinin) malı olan köylü, toprak kölesi. (Ç.N.)

[2] Toprak ağası, askerlik çağındaki erkek köle sayısına göre devlete acemi er teslim etmek yükümlülüğündeydi. Seçme işi, ailelerin uygunluk durumuna göre ya da kura çekilerek yapılırdı. Askerde oğlu olan aileler seçime girmezdi. (Ç.N.)

[3] Çiftlik sahibinin ev işlerine yardım eden toprak kölesi. (Ç.N.)

[4] Kendi kölelerinden birini askere göndermeyen toprak sahibinin devlete ödemesi gereken para. (Ç.N.)

[5] Köyü ilgilendiren sorunları açık tartışmayla çözümlemek için toplanan halk kurulu. (Ç.N.)

[6] Polikuşka'nın farklı bir kullanımı. (Ç.N.)

[7] İsa'nın resmi. (Ç.N.)

[8] 409,5 gram. (Ç.N.)

[9] (Alm.) Yanılmak ve hayal kurmak cüretini göster. (Ç.N.)

[10] Yegor Mihayloviç'in farklı kullanımı. (Ç.N.)

[11] Oda hizmetçisi olan Avdotya Nikolayevna'nın adının köylülerce söyleniş biçimi. (Y.N.)

[12] Kocası Polikey'in askere alınıp orada öleceğini düşünüyor. (Ç.N.)

[13] Askere gönderilecek iki oğlu. (Ç.N.)

[14] Kurada çıkanlar tıraş edilip acemi birliğine gönderilirdi. (Ç.N.)

[15] Rublenin yüzde biri. (Ç.N.)

[16] Para karşılığında askere gitmek isteyen kişi. (Ç.N.)

[17] Bozaya benzeyen, hafif alkollü bir içki. (Y.N.)

[18] İlya'nın farklı bir kullanımı. (Y.N.)

[19] Aziz tasvirlerinin konulduğu dolap sanıyor. (Ç.N.)

[20] Bir kutuda on sıra üstüne dizilmiş onar adet, miller üzerinde gidip gelen yuvarlaklar hesap yapmaya yaramaktadır. (Ç.N.)

[21] Hz. İsa. (Ç.N.)